

N:o 28.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen; gifven Stockholms slott den 30 januari 1907.

Under åberopande af bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhålles med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riks-

dagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna — — — — — sammankalla.
 Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna så ock i vallag, hvarom i 49 § förmåles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

Kamrarnas bildande.

a) Första kammaren.

§ 6.

1. Första kammarens ledamöter skola till ett antal af etthundra-femtio utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Valet gäller för en tid af sex år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Hvarje landstingsområde — — — folkmängd.

3. För valkrets — — — riksdagsman.

4. Därest det antal — — — riksdagsman.

5. Det antal — — — riksdagsmannakallet.

6. Upphör stad att i landsting deltaga, inträder stadens rätt att utse riksdagsman då, enligt 7 § 2 eller 3 mom., nytt val skall ske inom den valkrets, staden förut tillhört. Är ej, då stadens rätt att välja inträder, riksdagsmännens antal för staden af Konungen bestämdt, skall en af valkretsens platser tillkomma staden.

7. Äro icke — — — riksgäldskontoret.

§ 7.

1. Valkretsarna indelas i sex grupper. Denna indelning fastställs i vallagen. Är stad, som i 6 § 6 mom. sägs, berättigad att utse riksdagsman, skall staden tillhöra samma grupp som det landstingsområde, hvori staden förut ingått.

2. Hvarje år skall inom en af de i 1 mom. nämnda grupper förrättas val för nästföljande sexårsperiod. Hvilken ordning härvid skall mellan grupperna iakttagas, därom stadgas i vallagen. Val verkställs af landsting vid lagtima möte och af stadsfullmäktige vid sammanträde under september månad.

3. Har Konungen förordnat om nya val i hela riket, förrättas sådant val i hvarje valkrets för tiden intill utgången af den sexårsperiod, för hvilken val senast hållits inom den grupp, valkretsen tillhör.

4. Har i en valkrets riksdagsman afgått före sexårsperiodens slut, och är ej annan valkrets, till följd af ny bestämmelse om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarna, berättigad till den lediga platsen, fylles ledigheten på sätt i vallagen sägs. Skall ledigheten fyllas genom nytt val, verkställs sådant för den återstående tiden.

5. Skall plats, när sexårsperioden för en valkrets tilländalupit, öfvergå från denna till valkrets inom annan grupp, varde nytt val dessförinnan anställt för de år, som återstå af löpande sexårsperiod för sistnämnda valkrets.

6. Har i en valkrets riksdagsman afgått före sexårsperiodens slut, och är annan valkrets berättigad till den lediga platsen, varde i sistnämnda valkrets nytt val anställt för tid, som i 3 mom. afses; dock att, där platsen jämlikt 2 eller 5 mom. redan är tillsatt för tid efter löpande året, det val, som för ledighetens fyllande hålles, skall gälla allenast till årets slut.

7. Landsting sammanträder för riksdagsmannaval, där så erfordras, till urtima möte.

§ 8.

Valen till första kammaren äro proportionella, där ej allenast en riksdagsman skall utses.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 10.

För en hvar, som blifvit till ledamot i första kammaren utsedd, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 11.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i första kammaren, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos vederbörande protokollsförare äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han — — — afgöras.

b) Andra kammaren.

§ 13.

Andra kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundredrettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 14.

1. Hvert och ett af rikets län så ock Stockholms stad utgör en eller flera valkretsar.

2. Stad, som utgör del af län, skall, där stadens folkmängd vid början af andra året inom en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundredrettiondelar af rikets folkmängd, utgöra en valkrets i fråga om val, som afser tid efter periodens utgång; dock må stad, hvars folkmängd utgör minst sex tvåhundredrettiondelar af rikets folkmängd, kunna delas i valkretsar.

Inträffar vid början af andra året inom en treårsperiod, att i stad, som utgör en valkrets, folkmängden ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall staden icke vidare bilda egen valkrets.

3. Rikets indelning i valkretsar innehålles i vallagen.

§ 15.

1. I hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af andra året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundredrettiondel af rikets folkmängd.

2. För valkrets, hvars folkmängd ej uppgår till fullt tre tvåhundredrettiondelar af rikets folkmängd, väljas dock tre riksdagsmän.

3. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i 1 och 2 mom. bör utses, icke uppgår till tvåhundredrettio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt 1 mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottnings på sätt i 6 § 7 mom. är stadgad.

4. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställles för hvarje treårsperiod af Konungen.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen om nya val, förrättas dessa ofördröjligen för den tid, som återstår af treårsperioden.

3. Afgår riksdagsman innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, fylles ledigheten på sätt i vallagen sägs. Skall ledigheten fyllas genom nytt val, verkställles sådant ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 18.

Valen till andra kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande lika röst. Valsättet är proportionellt, där ej allenast en riksdagsman skall utses.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 19.

Till ledamot i andra kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 20.

För en hvar, som blifvit utsedd till ledamot i andra kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 21.

Riksdagsman, som för andra kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 22.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i andra kammaren, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i 11 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tillandaplupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhålles, som i 11 § sägs.

§ 25.

Riksdagsmannaval förrättas med slutna sedlar. Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla, varde nytt val anställt.

§ 28.

1. Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att riksdagsmän utses i de afgångnes ställe.

2. Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne tillhört andra kammaren, att så förfara, som i 1 mom. är sagdt; och, då den afgångne varit ledamot af första kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om ledighetens fyllande.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallagen samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem

utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.
3. Utskottet — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

1. Riksdagsman i första kammaren, som är vald med tillämpning af de före år 1909 gällande stadganden, äger med sin befattning fortfara till utgången af det nionde kalenderåret efter det, under hvilket valet skett.

Där tjänstgöringstidens slut ej sammanfaller med början af sexårsperiod för den valkrets, som är berättigad till platsen, skall val, som för platsens besättande hålles, gälla för tiden intill början af närmaste sexårsperiod för valkretsen. Samma lag vare, där platsen varder ledig före tjänstgöringstidens utgång.

2. För den grupp af valkretsar, hvilken är den första enligt den i vallagen mellan grupperna stadgade ordning, utgöres första sexårsperioden af åren 1910—1915.

Förordnar Konungen om nya val till första kammaren, innan val bör, jämlikt nyssnämnda ordning, i sjätte gruppen förrättas första gången för sexårsperiod, skola de nya valen gälla för grupp, som haft att välja för sexårsperiod, till periodens utgång och för annan grupp till början af dess första sexårsperiod.

3. Intill dess nya val i hela riket till andra kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Albert Petersson.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott onsdagen den 30 januari 1907.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson anförde:
»I den sedan många år på dagordningen stående frågan om utvidgning af den politiska rösträtten har jag att underställa Kungl. Maj:ts pröfning nytt förslag.

Vid 1906 års riksdag stannade kamrarna i olika beslut rörande denna fråga, men af hvad då förekom synes likväl kunna hämtas en ganska säker anvisning om den riktning, i hvilken frågans lösning företrädesvis bör sökas. Väl tillvann sig Kungl. Maj:ts då afgifna proposition, som förband allmän rösträtt med majoritetsval i enmansvalkretsar, stor pluralitet i andra kamraren. Men det torde kunna antagas, att flera bland dem, hvilka röstade för propositionen, gjorde det mindre af öfvertygelsen om majori-

*Allmänna
synpunkter.*

tetsvalens förträfflighet i och för sig, än emedan det förslag till proportionella val, som då antogs af första kammaren och för sig vann en aktningvärd röststyrka äfven inom andra kammaren, ännu var ganska obestämmdt med hänsyn icke blott till förslaget egen innebörd utan äfven till de förutsättningar, som därvid borde anknytas. Och det är äfven att antaga, att mången, som då ställde sig tveksam mot förslaget på grund af de anmärkningar, hvilka framkommo mot själfva valmetoden, icke skall se något hinder för antagande af ett nytt proportionalvalförslag, om det lyckats att däri undanröja de anmärkta bristerna.

Tanken att kunna lösa den brännande rösträttsfrågan genom införande, i majoritetsvalens ställe, af proportionella val till andra kammaren kan därför icke sägas hafva förlorat det fäste, den länge ägt i vida kretsar inom representationen. Men däremot har den allt klarare vidgats äfven mot ett annat mål, det nämligen att låta proportionaliteten få komma i tillämpning äfven vid valen till första kammaren och därigenom söka utjämna den intresse motsats, som genom rösträttens utvidgning i fråga om valen till andra kammaren otvifvelaktigt skall uppstå mellan de båda kamrarna. För dem, som i en blifvande reform icke vilja ernå ett medel att kullstörta den bestående ordningen, har det icke saknats anledning att se den fara, som i antydda hänseende kan följa af den hittills föreslagna rösträttsutvidgningen. Har redan nu i kamrarna framträdtt en viss stämning till hinder för ett godt samarbete dem emellan, är det fara för att efter rösträttsutvidgningen denna stämning skall leda till en hotande konflikt. I allt fall, när man genom rösträttsutvidgningen afser en förändring af andra kammarens sammansättning därhän att, såsom rätt och billigt är, äfven de djupa leden inom folket skola få deltaga i det politiska lifvet, skall det vara klokt och för samhällets fortsatta utveckling nyttigt, om åtgärder samtidigt vidtagas till sådan ändring af grunderna för första kammarens sammansättning, som kan mera än hittills förläna äfven denna kammare karaktären att stå på folklig botten. Och de betydande svårigheter, som härvid möta och som uppenbarligen bidragit till att frågan om en reform i afseende å första kammarens bildande förut ställts i bakgrunden, böra i rösträttsfrågans nuvarande läge ej längre få tillbakahålla förverkligandet af en sådan reform.

Inom Riksdagen har, såsom rösträttsfrågans utgång såväl år 1906 som äfven vid de närmast föregående riksmötena otvetydigt visar, en stark misstro yppats mot att förbinda den allmänna rösträtten med majoritetsval; och det är ju endast i denna punkt, som någon egentlig meningskiljaktighet i rösträttsfrågan de senare åren framträdtt. Så länge utveck-

lingen i ett land är jämförelsevis ringa och de politiska intressena i landets olika delar ännu äro tämligen likartade, har användningen af majoritetsvalet sitt största berättigande. Men i samma mån en stigande utveckling framkallar inom landet och i dess särskilda delar skarpt åtskilda intressen af olika slag, i samma mån framträda ock olägenheterna af detta valsätt. Det är naturligt, att i den strid mellan olika intressen och uppfattningar, som är de moderna samhällenas lif, känslan af majoritetsvalets ofullkomlighet skall helt föga göra sig gällande hos dem, som vid en viss tidpunkt äro de härskande. Så mycket starkare är den hos det eller de partier, som i striden äro de underlägsna och som till följd af majoritetsvalets säregna utslag ofta se sig helt och hållet uteslutna från allt inflytande. Men i det moderna samhället är intet stillastående. Nya krafter stiga fram och taga makten; en härskande majoritet ser sig förr eller senare försatt i minoritet.

Tillämpningen häraf på vårt land torde ej vara fördold för någon, som vill se och erkänna hvad han ser. Häri ligger dock ej någon egentlig fara för samhällsutvecklingen, så länge majoriteten känner sig vara kontrollerad af minoriteten. Men upphör denna kontroll, då är otvifvelaktigt fara för att i den strid, som inom samhället består mellan olika, hvar för sig berättigade, intressen, det för tillfället härskande partiet ej skall taga nödig hänsyn till det motsatta intresset. Huru stor eftergift på det egna intressets fulla genomdrifvande, som af det härskande partiet må göras, beror nog icke blott af de skäl, motpartiet kan bjuda, utan äfven, och till icke ringa del, af den röststyrka, hvaröfver det förfogar.

Är detta riktigt, då bör det ock för samhället vara angeläget tillse, att minoriteterna inom samhället må komma till sin rätt inom representationen. Huru föga detta sker med tillämpning af majoritetsvalet, är så många gånger framhållet, att jag anser öfverflödigt att därom vidare orda. Det är utan tvifvel medvetandet härom, som åstadkommit att, oakadt alla partier inom Riksdagen uttalat sig för införandet af allmän rösträtt vid val till andra kammaren, frågan därom dock ännu är olöst. Utan inverkan på vårt betraktelsesätt kunna resultatet af majoritetsvalen i andra länder ej heller vara.

Huru siffermaterialet från t. ex. England, Tyskland och Danmark än må bedömas, icke lärer det kunna åberopas till stöd för att majoritetsvalen verka rättvist. Däremot har det anmärkts, att en majoritet under alla förhållanden måste finnas i riksförsamlingen och att en riksförsamling, som är splittrad i en mängd olika partier, är oduglig att utöfva sin normerande och reglerande uppgift. Det ofta hörda talet, att tillämpningen af proportionella val kan och ofta skall medföra, att en verklig ma-

majoritet icke kommer att finnas i kammaren, är dock alltför ohållbart. Den meningsriktning, som omfattas af valmännens majoritet, sådan den framträder i de särskilda valkretsarna, skall ovillkorligen genom proportionella val erhålla majoritet i kammaren. Men icke blott detta, utan det proportionella valsättet kommer alltid att tillförsäkra makten åt det parti, till hvilket majoriteten af rikets valmän ansluta sig, och öfverlämnar icke, såsom vid majoritetsvalet så ofta är fallet, åt slumpen att afgöra, huruvida majoriteten i kammaren i det hela taget har bakom sig en majoritet af de vid valen röstande. Påståendet att proportionella val i vårt land skulle väsentligen öka antalet olika partier inom andra kammaren saknar hvarje som helst stöd i de omständigheter, hvilka nu bilda underlag för valresultatet.

Att i Belgien det proportionella valsättet visat sig uppfylla sitt ändamål att åstadkomma en rättvis fördelning af platserna i representantkammaren mellan olika politiska partier är, enligt de upplysningar jag från detta land erhållit, där så allmänt erkändt, att frågan därom knappast göres till föremål för diskussion. Äfven i Belgien hade, dock egentligen endast från det härskande s. k. katolska partiets sida, uttalats farhågor för att det proportionella valsättet med dess stora valkretsar skulle kalla till lif så många småpartier, att det blefve vanskligt att bilda en fast regeringsmajoritet. Men, såvidt jag kunnat erfaras, hafva dessa farhågor åtminstone hittills icke besannats, ty härtill kan ej räknas den omständigheten, att det katolska partiet varit stadt i en stadigt fortgående minskning. I öfrigt synas i Belgien alla partier, äfven de längst till vänster stående, anse det där gällande valsättet fördelaktigt. Under det att före år 1899, då det proportionella valsättet antogs i Belgien, representantkammaren bestod så godt som uteslutande af en yttersta höger och en yttersta vänster, har efter de proportionella valens införande detta onaturliga förhållande helt och hållet upphört, och det liberala partiet, som, oaktadt sin ej ringa styrka, förut varit undertryckt, har nu erhållit ett inflytande, ungefärligen svarande mot partiets styrka. För riksdagsarbetet har detta medfört en synnerligen god verkan. Den iakttagelsen synes dessutom allmänt bekräftas, att, efter införandet af proportionella val till bägge kamrarna, dessa, såsom naturligt är, visat sig väl samarbeta.

Den ofullkomlighet, som både teoretiskt och praktiskt vidlåder majoritetsvalet, har i så godt som alla kulturländer ledt tanken in på att genom införande af proportionella val åstadkomma ett bättre resultat. Hos oss har alltsedan den tid, då den allmänna rösträtten på allvar upptagits å programmet för rösträttsfrågans lösning, allmän rösträtt ställts i samband med införande af proportionella val. De skäl, som tala för bevarandet af detta samband, äro så allmänt kända, att jag anser mig icke böra här

upprepa dem. En omständighet synes mig dock förtjänt af att särskildt framhållas. Den under senare årtiondena fortgående utvecklingen har i många landsdelar, hvilka förut väsentligen varit jordbruksdistrikt, skapat fabriker och andra industriella anläggningar, köpingar och municipalsamhällen, hvilkas folkmängdstal täfla med eller öfverstiga den omgifvande rena landsbygdens. Och denna utveckling synes vara i stadigt stigande. I åtskilliga sådana trakter äro redan nu — och icke minst i följd af den stora lätthet, hvarmed befolkningen i tätt bebyggda samhällen kan sammankomma till val — idkarna af vår modernäring undanträngda från allt inflytande på de politiska valen. Med allmän rösträtt och val i enmansvalkretsar skall säkerligen den tidpunkt ej vara aflägsen, då jordbrukarna här och hvar i landet icke vidare få sina intressen företrädade i representationen. Att till stöd för en motsatt uppfattning åberopa siffror från andra länder, t. ex. Danmark och Norge, gagnar alls intet, ty förhållandena inom de tre länderna äro så vidt skilda, att någon jämförelse på detta område ej är möjlig. Med tillämpning åter af proportionellt valsätt och däraf föranledda större valkretsar är faran för en omkastning i nu antydd riktning högst väsentligt minskad. Landets modernäring skall, äfven där dess idkare ej längre äro i majoritet, dock hafva möjlighet att erhålla sin behöriga andel i representationen.

Mot det förslag till proportionellt valsätt till andra kammaren, hvilket åren 1904 och 1905 af Kungl. Maj:t förelades Riksdagen, riktades hufvudsakligen två anmärkningar, den ena att storleken af de föreslagna valkretsarna — i regel omfattande hela län — skulle göra det svårt för de valberättigade inom valkretsen att sammanträffa för vidtagande af nödiga förberedelser till valet; och den andra att dessa förberedelser, i sig själfva alltför invecklade, förutsatte bildandet af partiledningar, som för svensk åskådning ansågs vara främmande. Att här ingå på en pröfning af dessa anmärkningars vikt och befogenhet torde så mycket mindre vara lämpligt, som de omfattande undersökningar rörande möjligheten att åstadkomma en annan tillfredsställande proportionell valmetod, hvilka inom justitiedepartementet med biträde af tillkallade sakkunniga verkstälts, just gått ut på att söka aflägsna anledningarna till de gjorda anmärkningarna. Vid dessa undersökningar hafva flera olika metoder blifvit granskade, och en af dem har därvid synts mig böra i främsta rummet komma till användning. Rörande principerna för denna metod och det närmare förfarandet vid tillämpningen däraf skall jag längre fram utförligt redogöra. Här torde tills vidare böra anmärkas allenast, att valkretsarna i allmänhet ej äro större, än att tre till fem riksdagsmän i en hvar af dem utses, samt att de officiella valförberedelser, som upptogos i föregående förslag, blifvit helt och hållet

utelämnade. Fullständig frihet för valmännen att rösta så, som de själfva finna för godt, är en af förslaget grundtankar. Anledningarna till de anmärkningar, som riktades mot tidigare af Kungl. Maj:t framlagda förslag till proportionellt valsätt, torde således i det nu antydda förslaget vara undanröjda.

Mot proportionella val i valkretsar af den omfattning, som nu satts i fråga, har med anledning af de vid 1906 års riksdag i enahanda riktning väckta förslag gjorts den erinringen, att val i dylika mindre valkretsar icke kunna äga den verkan, som med sådana val afses, nämligen att rättvist fördela platserna mellan de olika partierna efter deras styrka. Och till stöd för denna erinran har åberopats proportionalvalkommitténs uttalande därom, att ju större valkretsarna äro, desto bättre är det från proportionalitetens synpunkt. Erinringen är riktig däri, att full rättvisa icke alltid kan vinnas vid platsernas fördelning, särskildt uti 3-mansvalkretsar. Då proportionaliteten däremot skulle bättre komma till sin rätt uti större valkretsar, har ju erinringen otvifvelaktigt sin betydelse för dem, som i största möjliga utsträckning söka förverkliga rättvisans idé. Men från majoritetsvalets anhängare kan erinringen knappast anses befogad. Vilja de påstå att, hvad dock numera icke synes äga många förespråkare, val inom enmansvalkretsar i det hela verka tämligen proportionellt till följd af den olika partiställningen inom särskilda valkretsar och den utjämning mellan olika intressen, som härigenom i det stora hela äger rum, så bör ju till en början en utjämning i sådan riktning kunna antagas jämväl beträffande tredje platsen uti 3-mansvalkretsar. I allt fall kommer dock härvid i betraktande att, medan vid tillämpning af majoritetsval ett underlägset parti med stor sannolikhet icke skulle hafva erhållit någon plats, samma parti vid proportionellt val skall, därest det ej är alltför fåtaligt, tillförsäkras någon andel i representationen. Och om i rösträttsfrågans nuvarande läge mera icke kan vinnas, icke lär det af majoritetsvalets anhängare kunna läggas den nu föreslagna valordningen till last.

I öfrigt bör härvid ej förbises, att de nuvarande enmansvalkretsarnas uppgående i större kretsar högst väsentligt undanröjer den ofullkomlighet, som vidlåder majoritetsvalen därutinnan, att folkmängden i de särskilda valkretsarna är så ytterst olika. När till belysande af majoritetsvalens egendomliga utslag åberopats resultaten af de senaste valen till engelska underhuset, har såsom en bidragande orsak därtill icke sällan från majoritetsvalets försvarare framhållits den stora olikhet mellan de särskilda valkretsarnas folkmängd, som där består och som ju måste i hög grad och alldeles oberäkneligt förrycka valresultatet i dess helhet.

Riktigheten af denna erinran vill jag obetingadt erkänna. För att ställa den i dess rätta belysning har jag verkställt en sammanfattning af förhållandet mellan invånarantalet i Englands (med Wales) 446 lokala enmansvalkretsar och det invånarantal enligt folkräkningen den 1 april 1901, som belöper på hvarje parlamentsledamot (= valkvoten.) Härvid har jag för bestämmande af valkvotens storlek medräknat representanterna äfven i de öfriga 22 lokala valkretsarna, hvilka, såsom bekant, hafva att hvar för sig utse två representanter. Resultatet af undersökningen har blifvit, att i endast 119 af de 446 enmansvalkretsarna invånarantalet kan sägas vara normalt, d. v. s. ungefärligen motsvarar valkvoten, som är 66,383. I vissa fall äro de befintliga afvikelserna högst betydande. Sålunda uppgår invånarantalet i icke mindre än 12 valkretsar till omkring 2—3 gånger denna valkvot och i 22 valkretsar utgör det allenast omkring $\frac{1}{3}$ däraf.

Den frågan uppställer sig helt naturligt, huru förhållandena i detta afseende skulle gestalta sig i vårt land med tillämpning af det förslag till majoritetsval, som Kungl. Maj:it framlade till 1906 års riksdag. Då valkretsindelningen för de 4 största städerna enligt detta förslag ej var bestämd, måste jag härvid bortse från valkretsarna i dessa städer. Bestämmandet af invånarantalet för öfriga 200 valkretsar erbjuder inga svårigheter, i det att beträffande de 15 domsagor, som, utöfver de nu tvådelade domsagorna, ytterligare skulle komma att delas, valkretsindelningen icke synes rätteligen kunna göras på mer än ett sätt och i fråga om städerna torde kunna användas det utkast till valkretsindelning, som med tillämpning af de i 1906 års proposition angifna grunder uppgjordes och i Riksdagen utdelades. Rörande resultatet af den för vårt land verkställda undersökningen torde det tillåtas mig att hänvisa till följande tablå, utvisande förhållandet mellan invånarantalet i de särskilda valkretsarna och det invånarantal, som belöper på hvarje riksdagsman (= valkvoten) och som för Sverige bestämts med ledning af 1905 års folkmängdsuppgifter:

		Valkretsar, i hvilka invånarantalet utgör										Antal valkretsar.	
		3 ggr valkv.	2 ggr valkv.	1 $\frac{2}{3}$ ggr valkv.	1 $\frac{1}{2}$ ggr valkv.	1 $\frac{1}{3}$ ggr valkv.	1 $\frac{1}{4}$ ggr valkv.	1 = hel valkv.	$\frac{3}{4}$ valkv.	$\frac{2}{3}$ valkv.	$\frac{1}{2}$ valkv.		$\frac{1}{3}$ valkv.
<i>England</i>	antal	5	7	16	29	27	65	119	101	40	15	22	446
	i procent af hela antalet	1,12 %	1,57 %	3,59 %	6,50 %	6,05 %	14,58 %	26,68 %	22,65 %	8,97 %	3,36 %	4,93 %	100 %
<i>Sverige</i>	antal	—	—	1	15	24	36	61	37	13	10	3	200
	i procent af hela antalet	—	—	0,5 %	7,5 %	12 %	18 %	30,5 %	18,5 %	6,5 %	5 %	1,5 %	100 %

Jämförelsen med England visar således att, om än afvikelserna från det normala icke i Sverige skulle antaga lika stora proportioner, som de göra det i England, förhållandena i Sverige, såvidt angår förevarande 200 valkretsar enligt 1906 års proposition, dock kunna anses tämligen jämförliga med dem i England. Väl måste jag erkänna, att missförhållandena skulle i Sverige blifva något utjämnade genom medräknandet af de 30 valkretsarna i rikets största städer, men de omförmälda afvikelserna synas mig i allt fall så betydande, att de rikta sig mot själfva den princip, hvilken icke blott tillåter ett valresultat, sådant som det i England år 1906, utan till och med mycket väl kan medföra, att de valmän, som företrädas af representationens majoritet, icke utgöra flertalet af rikets urväljare.

De ojämnheter i representationsrättens fördelning, som således vidläda majoritetsvalen, där man vid valkretsindelningen utgår från en judiciell, administrativ eller annan dylik indelning, blifva däremot så godt som fullständigt utjämnade vid tillämpning af ett valsätt, som vid indelningen i valkretsar mera uteslutande tager hänsyn till folkmängden. Ehuru verkningarna häraf naturligtvis bäst framträda, ju större valkretsarna äro, är det dock lätt att förstå, huru afgjordt öfverlägsen en indelning efter folkmängden äfven i 3- eller 4-mansvalkretsar är framför den nuvarande eller den i 1906 års proposition föreslagna valkretsindelningen. Af de 56 valkretsar, i hvilka enligt det nu uppgjorda förslaget riket är afsedt att indelas, skulle ej mindre än 51 valkretsar förete normal folkmängd, d. v. s. invånarantalet i en hvar af dem skulle komma att i det närmaste motsvara valkvoten, multiplicerad med antalet riksdagsmän för valkretsen. Endast i 5 tremansvalkretsar skulle en afvikelse därifrån inträda, nämligen i Stockholms läns norra och Ängermanlands södra valkretsar, där folkmängden är högre, samt i Gottlands läns valkrets och Jämtlands läns två valkretsar, där folkmängden är lägre än den normala. Afvikelserna i dessa fall äro dock mycket små; de utgöra icke vare sig öfver eller under valkvoten fullt $\frac{1}{4}$ af den samma. Tages härvid jämval i betraktande, att antalet riksdagsmän för de olika valkretsarna är afsedt att efter folkmängden regleras hvar tredje år och således alltid kommer att rätta sig efter inträdda förändrade förhållanden, torde de nu ifrågasatta valens företräden härutinnan framför de hittills hos oss tillämpade eller föreslagna majoritetsvalen vara obestriddliga.

Den fördel skola vidare proportionella val i valkretsar af den mindre omfattning, hvarom nu är fråga, hafva gemensam med majoritetsvalen, att de anordningar, som från valmännens sida af ena eller andra partiet böra träffas till åstadkommande af samverkan vid valet, icke blifva särdeles besvärliga. Påståendet, att de proportionella valen skola till skada för det

politiska lifvet öka antalet partier i representationen, synes dessutom, när fråga blir om valkretsar af nyssnämnda mindre omfattning, icke kunna på allvar vidhållas.

En tabell, som utvisar folkmängd och antal riksdagsmän för en hvar af de föreslagna 56 valkretsarna, har blifvit upprättad. Den torde få såsom bilaga åtfölja protokollet i detta ärende.

På den metod, som nu utarbetats, har emellertid ställts jämväl det anspråk att den, såvidt möjligt, skall vara direkt tillämplig äfven vid val till första kammaren. Fordrar rättvisan och klokheten, att valen till andra kammaren verkställas med tillämpning af proportionell valmetod, böra äfven, har det sagts, valen till första kammaren ske på liknande sätt. Till denna inom Riksdagen kraftigt framburna och äfven af första kammaren omfattade åsikt kan jag så mycket hellre ansluta mig, som en reform i denna riktning i hög grad skall underlätta genomförandet af det önskemål, jag förut beträffande första kammaren uppställt, nämligen att den ej må förlora känningen af den nya andra kammaren. Är det för statslifvet nyttigt, att inom andra kammaren en minoritet må kunna med eftertryck föra sin talan, så är det i ej mindre grad nyttigt, att åskådningar, som företrädesvis inom andra kammaren framträda, må äga tillfälle att göra sig gällande äfven i den första. För åstadkommande af ett fruktbärande resultat af verksamheten i en riksförsamling, bestående af två kamrar med lika befogenhet, är förutsättningen ovillkorligen den, att möjlighet finnes till samverkan mellan dessa kamrar.

Med detta mål för ögonen har jag likväl ej förbisett vikten af att första kammaren icke förlorar sin konstitutionella karaktär, nämligen att vara uttryck för en mera bestående politisk åskådning och därigenom ägnad att hindra förhastade beslut samt förekomma sådana alltför häftiga omkastningar, hvilka kunna menligt inverka på samhällets lugna framåtskridande. Enligt min uppfattning bör första kammaren fortfarande utses af slutna valkorporationer och medborgarnas inflytande på dessa korporationers bildande i viss mån bero af deras större eller mindre skattskyldighet till det allmänna. Annat har i dessa delar ej heller, mig veterligen, blifvit af någon allmännare mening ifrågasatt. Då det vidare lär ligga i samhällets intresse, liksom det äfven varit af grundlagsstiftarne afsedt, att valen till första kammaren försiggå såvidt möjligt obcroende af dagens växlande politiska vindkast, anser jag, i öfverensstämmelse med de kommitterade, hvilka inom justitiedepartementet biträdt vid rösträttsfrågans utredande, att förstakamrarvalen fortfarande böra anförtros åt landstingen och stadsfullmäktige i de städer, hvilka ej i landsting deltaga. Dessa kommunala institutioner, som väljas

för jämförelsevis kort tid och hafva allmänna angelägenheter af stor vikt sig anförtrodda, torde aldrig blifva främmande för den politiska utvecklingen. Det kan ej antagas, att de skola ställa sig oförstående emot det lugna framåtskridandets kraf, men å andra sidan blifva de icke beroende af allmänna opinionens häftiga omkastningar i den grad, som alltid måste vara fallet med för tillfället utsedda valkorporationer.

Om sålunda landsting och stadsfullmäktige fortfarande skola vara valkorporationer för förstakammarvalen, varder det emellertid af nöden att i fråga om bildandet af dessa korporationer vidtaga genomgripande förändringar. En af dessa är tillämpningen af principen om proportionella val, och den nya metod, jag förut omnämnt, skall härvid visa sig direkt användbar. Genomförandet af denna princip kan emellertid, hvad landstingen angår, ej lämpligen ske med mindre en genomgripande omläggning af grunderna för landstingens bildande vidtages.

Det förslag, som därom uppgjorts, afser att, för möjliggörande af proportionella val till landstingen, länen skola indelas i särskilda valkretsar, därvid för landsbygden den judiciella indelningen i regel tagits till utgångspunkt. Af de städer, som deltaga i landsting, skola de större bilda egna valkretsar och de mindre förenas två eller flera till en valkrets. I de sålunda bildade valkretsarna utses landstingsmännen direkt till ett antal i regel af 3 till 6 från hvarje. Endast undantagsvis inträffar, att valen ske i två- eller enmansvalkretsar eller att större antal än 6 väljes. Valen förrättas på landet kommunvis vid kommunalstämma enligt i hufvudsak samma regler, som gälla för de kommunala valen, och för rösternas sammanräkning insändas alla valseدلarna till domhufvanden, som verkställer sammanräkningen. I städerna förrättas valen inför magistraten. Af valseدلarna framgår valresultatet med tillämpning af den proportionella valmetod, hvarom jag förut talat, och jämväl suppleanter uttagas härvid till lika antal som landstingsmännen. Uppenbart är, att genom dessa val representanter för olika meningsriktningar bland de kommunalt röstberättigade böra blifva utsedda från hvarje valkrets. Och således skall det nu blifva möjligt att med tillämpning af proportionella val äfven i landstingen få samma olika meningsriktningar företrädade jämväl inom första kammaren; likasom äfven de riksdagsmän, som utses af stadsfullmäktige i de uti landsting ej deltagande större städerna, på enahanda sätt komma att företräda olika meningsgrupper bland de kommunalt röstberättigade i dessa städer.

Då de röstskalor, som nu tillämpas vid de kommunala valen, otvifvelaktigt skola förhindra, att vid val till landstingen och till stadsfullmäktige de olika grupperna af valmän kunna göra sig i förhållande till sin numerär så gällande, som med införande af proportionella val till första

kammaren måste förutsättas, har spörsmålet om en begränsning af de kommunala röstskalorna upptagits såsom ett viktigt led i de reformer, som skola bereda väg för en annan ordning i afseende å första kammarens bildande. Det förslag till ändring af förordningen om kommunalstyrelse på landet, som denna dag kommer att för Kungl. Maj:t framläggas, afser att tillägga kommunens medlemmar rösträtt i en skala, som, för vinnande af större åskådlighet vid jämförelsen med nu gällande skala, kan uttryckas så, att erlagd bevillning till och med en krona gifver en röst och bevillning därutöfver till och med 10 kronor en röst för hvarje hel bevillningskrona, med ökning därefter, intill 40 röster, med en röst för hvarje fullt tal af fem kronors bevillning. Och motsvarande ändringsförslag för städerna går ut på en skala, som, på enahanda sätt uttryckt, för bevillning till och med en krona gifver en röst och för bevillning därutöfver till och med 20 kronor en röst för hvarje hel bevillningskrona, med enahanda ökning, som nyss nämndes. Det ligger i öppen dag, att en sådan omläggning af den kommunala rösträtten skall tillförsäkra de mindre bemedlade ett afsevärdt ökad inflytande i kommunalt hänseende.

Detta bekräftas ock af det resultat, hvartill den statistiska utredningen kommit. Denna angifver bland annat den gräns, vid hvilken de lägre beskattade, å ena, och de högre beskattade, å andra sidan, stå fullt jämstarka i fråga om inflytande å de kommunala angelägenheterna. Denna jämviktsgräns utmärkes nu i medeltal för hela rikets landsbygd af fyrktalet 139, så att alla kommunalt röstberättigade, som hafva intill detta fyrktal, äro jämstarka med dem, hvilkas fyrktal öfverstiger 139. Efter den föreslagna röstbegränsningen skulle motsvarande fyrktal blifva 72.

Tillser man, huru jämviktsgränsen ställer sig å landsbygden i de olika länen, finnes det, att för halfva antalet län gränsen nu utmärkes af fyrktalet 101—150, nämligen Uppsala, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Älfsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gäfleborgs, Jämtlands och Norrbottens län; att i 5 län jämviktstalet är mindre, nämligen 81—100 fyrkar uti Jönköpings, Kronobergs, Gottlands, Hallands och Västerbottens län, men att däremot i öfriga 7 län jämviktstalet öfverstiger 150 fyrkar, nämligen i Östergötlands, Malmöhus, Örebro, Västmanlands och Västernorrlands län, där jämviktsgränsen utmärkes af fyrktalet 151—200, samt i Stockholms och Södermanlands län med ett fyrktal såsom gräns af 201—249. Vill man ytterligare för sig åskådliggöra, hvilka jordbruksfastighets- och inkomstvärden jämviktsgränsen inom ett eller annat län representerar, finnes det, att t. ex. för Stockholms län, med en jämviktsgräns af 249 fyrkar, detta tal utmärker jordbruksfastighet med ett taxeringsvärde af omkring 41,500 kronor eller ett in-

*Statistisk
utredning
rörande
landsbyg-
den.*

komstbelopp af omkring 2,490 kronor. Motsvarande siffror äro t. ex. för Södermanlands län 37,500 och 2,250, för Malmöhus län 30,600 och 1,840, för Värmlands län 22,000 och 1,620 samt för Kronobergs län 16,600 och 1,300.

Efter den föreslagna begränsningen åter skulle i ej mindre än 16 län jämviktsgränsen för landsbygden mer eller mindre understiga 69 fyrkar, eller närmare bestämdt utgöra 45 fyrkar i 1 län (Västerbottens), 50--60 fyrkar i 6 län, nämligen Kronobergs, Gottlands, Göteborgs och Bohus, Älfsborgs, Kopparbergs och Västernorrlands län, samt 61--68 fyrkar i 9 län, nämligen Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Hallands, Skaraborgs, Värmlands, Gäfleborgs, Jämtlands och Norrbottens län. Beträffande de öfriga länen skulle gränsen utmärkas i 2 län, nämligen Kristianstads och Örebro län, af fyrktalet 71--80, i 2 andra län, nämligen Uppsala och Västmanlands, af fyrktalet 81--90 och i 4 län, nämligen Stockholms, Södermanlands, Östergötlands och Malmöhus län, af talet 91--100. Hvad t. ex. Stockholms län särskildt beträffar, skulle fyrktalet 100 där utmärka jämviktsgränsen. Detta angifver ett taxeringsvärde å jordbruksfastighet af omkring 16,600 kronor och ett inkomstbelopp af omkring 1,300 kronor. Motsvarande siffror skulle för Södermanlands län blifva alldeles desamma, för Malmöhus län 16,000 och 1,260, för Värmlands län 10,500 och 1,080 samt för Kronobergs län 9,300 och 1,010.

Den statistiska utredningen har äfven ådagalagt, att de af samtliga kommunalt röstberättigade på landet, som innehafva till och med 50 fyrkar, motsvarande ett taxeringsvärde å jordbruksfastighet af 8,300 kronor och därunder samt en uppskattad inkomst af 950 kronor och därunder, nu å kommunalstämma förfoga öfver ett antal röster, som i medeltal för hela riket motsvarar 25,6 % af sammanlagda rösttalet för alla kommunalt röstberättigade å landet. Utsträcker jämförelsen att afse äfven dem, som innehafva till och med 100 fyrkar, motsvarande ett taxeringsvärde å jordbruksfastighet af 16,600 kronor och därunder samt en uppskattad inkomst af 1,300 kronor och därunder, blir procenttalet 42,3. Tydligt är, att dessa procenttal direkt angifva storleken af det inflytande, som de ifrågavarande röstberättigade borde äga vid valen till landstingen. I följd af de bestämmelser, som för närvarande gälla, kan likväl detta inflytande fullständigt förintas, och i verkligheten torde de af dessa röstberättigade, som ej tillhöra den härskande majoriteten, ej heller hafva möjlighet att inverka på valens utgång. Men med tillämpning af proportionella val böra samma röstberättigade, om de kunna ena sig, omedelbart erhålla ett inflytande, motsvarande det, som utvisas af de angifna procenttalen.

Redan detta innebär ju en betydande fördel för nämnda röstberättigade. Men genom den ifrågasatta röstbegränsningen stegras detta inflytande så, att de kommunalt röstberättigade, hvilka påförts till och med 50 fyrkar, komma till ett rösttal, som i medeltal för rikets landsbygd utgör 37,3 % af samtliga röstberättigades antal röster. För de röstberättigade, som innehafva till och med 100 fyrkar, blir motsvarande tal 61,3 %.

Närmare bestämdt för de olika länen blir procenttalet för de röstberättigade, som äga till och med 50 fyrkar, i ej mindre än 11 län 40 till något öfver 45 %, nämligen i Jönköpings, Kronobergs, Gottlands, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älfsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Västernorrlands och Jämtlands län, och i Västerbottens län ända till 54 %. För öfriga län blifva procenttalen 35—40 % i Kalmar, Kristianstads, Skaraborgs, Gäfleborgs och Norrbottens län, 30—35 % i Uppsala och Örebro län samt 25—30 % i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Malmöhus och Västmanlands län.

För de röstberättigade, som äga till och med 100 fyrkar, blir procenttalet, utvisande dessa röstberättigades inflytande på landstingsmannavalen, i 10 län 65—70 %, nämligen i Jönköpings, Kronobergs, Gottlands, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älfsborgs, Kopparbergs, Gäfleborgs och Västernorrlands län, och i Västerbottens län till och med öfver 70 %. För de öfriga länen blifva procenttalen 60—65 % i 7 län, nämligen Kalmar, Kristianstads, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Jämtlands och Norrbottens län, samt 50—60 % i 6 län, nämligen Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Malmöhus och Västmanlands län.

Af stort intresse skulle naturligtvis varit att få statistiskt utredt, hvilket inflytande skall efter den föreslagna begränsningen tillkomma ägare af jordbruksfastighet i en grupp, ägare af annan fastighet i en grupp och de enbart eller hufvudsakligen för inkomst skattskyldiga i en grupp. På grund af den knappa tid, som för utredningen varit anslagen, och de högst betydliga svårigheter, som, därest resultatet skall blifva tillförlitligt, vid en sådan utredning möta, har det ej varit möjligt att vinna upplysning härutinnan. Men af de nu angifna siffrorna lär med tillräcklig tydlighet framgå, att genom proportionella val i förening med den föreslagna begränsningen af den kommunala röstskalan de mindre bemedlades inflytande på valen till landstingen och första kammaren kommer att ökas i en grad, som torde utesluta allt tal om fåmansvälde. Särskildt för de röstägande till ett antal af mer än 200,000, hvilka påförts blott 1—9 fyrkar, blir ökningen i inflytande icke obetydligt. Ty genom fyrkalsberäkningens utbyttande mot den i förslaget afsedda röstberäkning komma

alla dessa röstägande att hvar för sig erhålla en röst, motsvarande ett röstvärde af 10 fyrkar.

*Statistisk
utredning
rörande
städerna.*

Beträffande städerna visar den statistiska utredningen, att jämviktsgränsen för ej mindre än 65 af de 93 städerna för närvarande ligger mellan rösttalen 25 och 41; att den är högre för 11 städer och däribland högst för Stockholm 50, Kristianstad 49, Göteborg och Skellefteå 48, samt lägre i 17 städer, hufvudsakligen bland rikets minsta. I några af dessa senare sjunker jämviktsgränsen ända ned till rösttalen 11—13.

Efter den föreslagna begränsningen åter skulle i blott 9 städer (däribland Stockholm, Göteborg och Uppsala) jämviktsgränsen ligga öfver 25 och i ingen stad öfver 30 röster (bevillningskronor); i 72 städer skulle den vara 16—25 röster och i återstående 12 städer 11—15 röster.

Maktfördelningen vid valen till stadsfullmäktige eller vid allmän rådstuga åskådliggöres äfven däraf, att med nu gällande kommunala röstskala de röstberättigade, som äro skyldiga att erlægga bevillning intill 15 kronor — således alla inkomsttagare, på obetydande undantag när, som äro uppskattade till lägre inkomst än 1,800 kronor — i 64 städer innehafva från 25 % till och med 40 % af det nuvarande rösttalet, medan deras procenttal i 8 städer är högre, och i 21, däribland Stockholm och Göteborg, är lägre.

Enligt den nu föreslagna röstskalan skulle antalet städer, där röstägare med lägre bevillning än 15 kronor innehafva högst 25 % af hela rösttalet, minskas till 1, medan antalet städer med procenttal öfver 40 % skulle ökas till 54, hvaraf i 10 dessa röstägare skulle innehafva mer än halfva antalet röster. Till mellangruppen skulle då höra endast 38 städer, i stället för nu 64.

Det ligger i sakens natur, att städer af olika storlek skola förete betydande skiljaktigheter i fråga om den kommunala rösträtten. På grund häraf hafva vissa medeltalsberäkningar blifvit utförda för olika grupper af städer, hvilka därvid uppdelats efter det oreducerade rösttalet, så att till en grupp sammanförts städer med rösttal af 100,000 eller däröfver, till en annan städer med rösttal af 40,000 intill 100,000 o. s. v. Till den högsta rösttalsgruppen höra samtliga städer med 30,000 invånare eller däröfver, d. v. s. jämte de fem städer, som ej deltaga i landsting, äfven Hälsingborg; till den näst högsta gruppen höra städerna med 10,000 intill 30,000 invånare, med undantag endast för Söderhamn och Uddevalla, men med tillägg af Luleå. Gruppen med 15,000 till 40,000 röster sammanfaller i allmänhet med städerna om 5,000 till 10,000 invånare, gruppen med 10,000 till 15,000 röster med städerna om 3,000 till 5,000 invånare, gruppen med 5,000 till 10,000 röster närmast med städerna om 2,000 till 3,000 in-

vånare och den lägsta gruppen med mindre än 5,000 röster med de städer, hvilkas folkmängd understiger 2,000. De gjorda medeltalsberäkningarna äro sammanförda i följande tabell:

Grupper af städer efter deras oreducerade rösttal.	Antal städer inom gruppen.	Jämviktsgränsen.		Af hela rösttalet innehafva röstägare med bevillning			
		För närvarande.	Enligt förslaget.	intill 15 kronor.		intill 30 kronor.	
				För närvarande	Enligt förslaget	För närvarande	Enligt förslaget
		(bev.-kr.)	(bev.-kr.)	%.	%.	%.	%.
100,000 röster o. däröfver	6	41·0	23·2	24·9	37·1	40·5	58·2
40,000 till 100,000 röster	18	37·0	22·2	27·1	39·3	43·0	60·3
15,000 » 40,000 »	21	34·5	20·9	28·6	40·8	44·9	61·9
10,000 » 15,000 »	12	33·5	21·0	28·9	41·1	45·2	62·0
5,000 » 10,000 »	18	32·8	20·7	29·2	41·2	46·4	63·0
Intill 5,000 röster	18	22·6	16·5	40·0	48·2	60·6	71·1

Af tabellen framgår, att de lägre rösttalens inflytande regelbundet ökas, i samma mån städernas storlek minskas, samt att den föreslagna röstbegränsningen, med undantag för de minsta städerna, absolut taget ökar detta inflytande såväl i de större som i de mindre städerna med nästan samma procenttal (omkring 12 och 17), men särskildt relativt taget är något kraftigare i de större städerna än i de mindre. Beträffande jämviktsgränsen, som för närvarande är högst i de största städerna och oupphörligt sänker sig, i samma mån städerna blifva mindre, drabbar däremot den föreslagna begränsningen i vida högre grad de större städerna, så att enligt den nya skalan denna gräns ej längre visar större skiljaktigheter.

Ett oeftergiftigt villkor för införande af proportionella val till första kammaren är, att det nuvarande systemet för kammarens förnyelse ersättes af en ordning, som låter hvarje valkrets å vissa regelbundet återkommande tider utse alla sina representanter och således icke tillständer, att dess emellan uppkommen ledighet fyller för annan tid än som instämmer med de stadgade valperioderna. Då vidare med ett proportionellt valsätt nytt val icke med fördel kan ifrågakomma för besättande af plats, som under löpande valperiod blifvit ledig, lär det vara lämpligt, att den nuvarande nioåriga mandattiden något förkortas. Och då af statistiken framgår, att den verkliga mandattiden utgör i medeltal endast omkring sex år, torde,

Öfriga hufvudgrunder för valen till första kammaren.

såsom äfven tidigare varit inom Riksdagen föreslaget, den tid, för hvilken riksdagsmännen i första kammaren skola väljas, böra bestämmas till sex år.

På det att principen om första kammarens successiva förnyelse icke må öfvergifvas i vidare mån än nödigt är, torde val till kammaren böra äga rum hvarje år. För sådant ändamål kunna valkretsarna lämpligen indelas i sex grupper. Alla valkretsar, som tillhöra samma grupp, komma att välja under samma år, och hvarje år förrättas val i en af grupperna för nästföljande sexårsperiod.

I öfrigt har jag ej funnit anledning att föreslå någon ändring i de hufvudgrunder, som gälla i afseende å första kammarens bildande.

Valrätten till andra kammaren.

Såsom af mig redan anmärkts, är frågan om själfva valrätten till andra kammaren knappast längre föremål för någon egentlig menings- skiljaktighet mellan kamrarna. De af Kungl. Maj:t vid riksdagarna 1904, 1905 och 1906 framlagda förslagen utgå alla från principen om allmän rösträtt för män af viss ålder, hvilka fullgjort sin skattskyldighet till stat och kommun äfvensom sina värnpliktsöfningar. Någon anledning finnes ej heller, enligt min mening, att nu afvika från denna princip. I fråga särskildt om åldersstrecket torde på de skäl, som år 1906 af dåvarande chefen för justitiedepartementet i denna del anfördes, valrätts- åldern böra bestämmas till 24 år.

Ang. politisk rösträtt för kvinnor.

Yrkandet på politisk rösträtt jämväl för kvinnor har under de senare åren framträdt med alltjämt växande styrka.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, som åtföljde Kungl. Maj:ts proposition till 1906 års riksdag angående utsträckt rösträtt vid val till andra kammaren, uttalades af dåvarande departementschefen, att den kvinnliga rösträtten väl torde i sinom tid komma att uppföras på dagordningen äfven hos oss. Det var emellertid hans bestämda öfvertygelse, att det skulle vara i hög grad oklokt att då upptaga detta spörsmål och förbinda det med frågan om utsträckt rösträtt åt män; den sistnämnda frågan hade visat sig så svårlöst, att en inblandning i densamma af den i sig själf svåra och i hvarje fall till omedelbar lösning ej mogna frågan om rösträtt åt kvinnor för visso skulle undanskjuta hela reformens lösning på obestämd tid. Och Riksdagen, som ansåg frågan om beredande af politisk rösträtt åt kvinnor vara af den omfattning och betydelse att böra lösas utan samband med den om utsträckt rösträtt åt män, beslöt aflåtandet af en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om föranstaltande af en allsidig utredning af förstnämnda fråga.

För mig är det tydligt, att den nu pågående rörelsen för att kvinnan, den gifta såväl som ogifta, må kunna själf bevaka sina egna in-

tressen och äga att lika med mannen deltaga i det offentliga lifvet är en yttring af själfva tidsandan och en omedelbar följd af den större själfständighet, kvinnan allt mera i sin verksamhet kommit att intaga. Det berättigade i denna rörelse är jag också villig att erkänna. Och jag är för min del öfvertygad, att det mål, politisk rösträtt för Sveriges kvinnor, som nu äger så många varmhjärtade förespråkare, i en nära liggande framtid kommer att blifva verklighet. Men att redan nu i sammanhang med frågan om utvidgning af rösträtten för män, hvilken fråga, oaktadt allt därpå under årtal nedlagda arbete, ännu är olöst, upptaga äfven den om politisk rösträtt för kvinnor kan jag ej anse annat än synnerligen oklokt, och jag åberopar härvid de skäl, som nyligen med så mycken styrka framhållits såväl inför Kungl. Maj:t som af Riksdagen. För öfrigt kan såsom ett ytterligare skäl mot en åtgärd att nu bringa frågan om kvinnans rösträtt under behandling anföras, att den utredning af denna fråga, som hittills kunnat medhinnas, icke är af den omfattande beskaffenhet, som med Riksdagens skrifvelse afses.

Likasom frågan om politisk rösträtt åt kvinnor först då torde här i landet blifva aktuell, när frågan om männens rösträtt omsider vunnit sin lösning, torde utgången häraf äfven böra afbidas, innan åtgärder vidtagas i det högst beaktansvärda syftet att de, som af sitt yrke eller sin tjänst äro hindrade att personligen deltaga i riksdagsmannavalen, skola äga möjlighet att till valförrättaren insända sina röstsedlar. Detta spörsmål är i sig själf ganska inveckladt, och den åsyftade anordningen synes icke böra genomföras med mindre det kan antagas, att anordningen ej kommer att menligt inverka på valens säkerhet. Först sedan reglerna för det allmänna valförfarandet blifvit bestämda, kan det därför blifva möjligt att med tillräcklig noggrannhet undersöka och pröfva, om och i hvad mån den ifrågasvarande särskilda anordningen kan bringas till utförande.

Hvad i öfrigt angår valen till andra kammaren, är det nu uppgjorda förslaget byggdt på grundvalen af de utaf Kungl. Maj:t åren 1904 och 1905 framlagda förslag till grundlagsändringar och till vallag. I hufvudsak hafva endast sådana ändringar däri vidtagits, som föranledas af den nya proportionella metoden.

Några af hufvudgrunderna för denna metod, som är utarbetad af öfverdirektören Phragmén, har jag förut i korthet antydt. Jag anhåller nu att få närmare redogöra för metoden och förfarandet vid tillämpningen däraf.

De proportionella valmetoder, som icke begagna sig af någon annan princip för valsedlarnas sammanförande i grupper, än den öfverenstämmelse i fråga om *namnen* å valsedlarna, som framträder vid rösternas hopräk-

*Valsedlars
insändande.*

*Öfriga hufvudgrunder
för valen
till andra
kammaren.*

Den proportionella valmetoden.

nande, medföra, enligt hvad erfarenheten ådagalagt, i stort sedt alltid den verkan, att en sträng sammanhållning om samma namn stärker, men större eller mindre frihet i valet af namnen försvagar ett parti gent emot de öfriga. Denna egenskap hos dylika fria metoder har till följd att, för så vidt icke rösterna skola bortspillas, partistyrrelserna måste tillerkännas ett starkt inflytande på valen. Då nämligen en afvikelse från den af partistyrrelsen förordade kandidatlistan lätt kan leda till, att partiet går miste om någon plats, som det med stark sammanhållning kunnat vinna, är det uppenbart, att valmannens åtgörande ofta kommer att inskränka sig till ett val mellan de af partistyrrelserna uppgjorda listorna. I detta hänseende har en dylik valmetod samma ofördelaktiga verkan som majoritetsvalet.

A andra sidan kan en så beskaffad metod äfven för ett väl disciplineradt parti föranleda en ganska kännbar olägenhet. Till följd af den stränga sammanhållningen framträda nämligen partiets olika kandidater såsom i det närmaste fullkomligt likvärdiga. Då partiet för att icke gå miste om en plats, som det har utsikt att erhålla, måste låta sig angeläget vara att framföra ett ej för ringa antal kandidater, kommer det allt som oftast att inträffa, att antalet af dess kandidater är större än det antal platser, som genom valet tillfaller partiet. Om så sker, kan det lätt komma att bero af en tillfällighet, hvilka af kandidaterna det är, som blifva valda. Och hvad mera är, möjlighet öppnas till den valmanöver, som är känd under namnet dekapitering, och som består däri, att en liten grupp från ett motparti röstar på dem af partiets kandidater, som detta motparti anser minst farliga, och såmedels kanske utesluter den eller dem, som partiet själf allra helst skulle se valda. För att undvika denna olägenhet hafva många olika utvägar föreslagits. I åtskilliga fall har man måst uppgifva dem, emedan de möjliggöra andra valmanövrer, i andra fall har den anordning, som afhjälpt den nu nämnda olägenheten för de väl disciplinerade partierna, i stället medfört svårigheter och faror för de mindre väl disciplinerade partierna.

Den ofullkomlighet, som vidlåder fria metoder af nu angifna slag, har föranledt vissa anordningar, afsedda att utmärka partisamhörigheten mellan valmännen och tillika befordra valmannens frihet vid röstandet. I sådant hänseende hafva kommit till användning dels officiella, före valet inlämnade förslagslistor och dels valsedlar, som äro försedda med partibeteckningar. Det förra af dessa hjälpmedel har af skäl, som förut anförts, nu icke bort komma till användning. Däremot har till grund för den föreslagna metoden lagts systemet med *partibetecknade valsedlar*.

Fördelarna af denna metod äro ganska ögonskenliga. För åstadkommandet af en sammanslutning mellan dem, som omfatta i det hela

samma mening, antingen denna är af mera djupgående politisk karaktär eller den vid ett val är mera tillfälligt framträdande, kan uppenbarligen något enklare och mera åskådligt sätt ej vinnas. Metoden kan med ungefär samma lätthet användas af ett parti, inom hvilket organisationen är mindre strängt genomförd, som af de allra bäst disciplinerade partier. Den medför dessutom den stora fördelen, att själfva grundorsaken till ett öfverdrifvet och tryckande partivång bortfaller. Då nämligen större eller mindre afvikelser mellan de valsedlar, som äro försedda med samma partibeteckning, icke på något sätt förminska partiets utsikter att genom valet erhålla så många representanter, som motsvara dess styrka, föreligger ingen anledning för valmännen att afstå från den dem tillkommande rätten att rösta på just de personer, som de anse bäst lämpade för representantkallet.

Bestämmandet af valresultatet blir genom anordningen med partibeteckning enkelt och lätt öfverskådligt. Sedan valsedlarna ordnats i grupper så, att sedlar med samma partibeteckning hopförts till hvar sin grupp, har man blott att fördela platserna mellan de olika grupperna efter deras styrka och att för hvarje grupp afgöra, hvilka personer böra intaga dess platser. Vid rösternas sammanräknande kommer dock detta sistnämnda afgörande att ske redan före platsfördelningen mellan grupperna. Den första åtgärden, efter det valsedlarna sammanförts i grupper, blifver nämligen att inom en hvar af dessa bestämma den ordning, i hvilken gruppens kandidater böra komma i betraktande vid tillsättandet af den eller de platser, som kunna blifva gruppen tillerkända. Denna företrädesordning bör naturligen rätta sig efter storleken af de rösttal, som från gruppens valsedlar tillfallit kandidaterna. Och metoden innebär, att jämväl uträknandet af dessa rösttal skall ske enligt grunderna för proportionellt valsätt.

Att i metoden sålunda icke tillämpats en platsfördelning inom gruppen efter majoritetsprincipen, hvilket ju vore den enklaste lösningen, beror till en början därpå, att sammanhållningen inom ett parti tillräckligt kunde genom användningen af denna princip äfventyras. Om partiets majoritet har i sin hand att enväldigt bestämma om tillsättandet af partiets alla platser, ligger nämligen, på sätt af proportionalvalkommittén anmärkts, den faran nära, att hvarje riktning inom partiet till skada för detsamma bryter sig ut och bildar ett själfständigt helt. Men vidare skulle en dylik platsfördelning medföra frestelsen för ett parti att använda ett mindre partis beteckning för att sålunda åt sina egna kandidater vinna jämväl alla de platser, hvartill det mindre partiet eljest på grund af sin styrka varit berättigadt. Ett sådant tillvägagående, hvilket ej kan undgå upptäckt, vore väl af beskaffenhet, att hvarje parti, som däraf begagnat sig, blefve i den offentliga meningen brännmärkt; och faran för missbruk af parti-

beteckning på dylikt sätt kan alltså synas vara ytterligt ringa. Men möjligheten att sålunda kunna fullständigt tillintetgöra ett parti kan dock tänkas i vissa fall innebära en öfvermäktig frestelse. Och från denna svaghet kan en metod ej lämpligen befrias annorledes än genom en regel, hvilken låter ett parti, om det på antydda sätt kommit att mot sin vilja uppgå i ett större, därinom behålla väsentligen samma rätt, som om det fått förblifva själfständigt — således en regel om proportionell fördelning af platserna inom ett parti.

Den metod, efter hvilken ordningen mellan kandidaterna inom en grupp skall enligt förslaget bestämmas, är den Thieleska metoden, som vid 1906 års riksmöte bragtes på tal af motionärer i andra kammaren. Metodens innebörd är allmänt känd: valsedels röstvärde minskas i den mån sedelns kandidater blifvit valda — här uppförda i företrädesordningen —, så att röstvärdet nedgår till hälften, när en blifvit vald, till tredjedelen, när två blifvit valda, o. s. v. Metoden är alltså synnerligen lättfattlig. Mot den Thieleska metoden kan naturligtvis anföras, att den utmärkes af samma egenskaper, som förut angifvits vara karakteristiska för fria metoder utan partibeteckning, och att dessa egenskaper göra sig gällande, äfven vid metodens tillämpning allenast vid platsfördelningen inom ett parti. Fraktioner med god sammanhållning hafva ett visst företräde framför mindre väl organiserade, men en strängt disciplinerad fraktion, hvars män gå till valurnan med likalydande sedlar, löper å andra sidan risken att dekapiteras. Härvid må till en början erinras, att en fraktion, som så betydligt skiljer sig från öfriga meningsriktningar inom partiet, att det kan blifva tal om fraktionens dekapitering, lämpligen bör uppträda såsom ett själfständigt parti och antagligen äfven kommer att så göra. Hvad åter angår anmärkningen om den mera gynnade ställning, som gifves fraktioner med god sammanhållning, är onekligt, att denna anmärkning hänvisar på en viss svaghet hos metoden, besläktad med den, hvilken förut sagts vidlåda tillämpningen af majoritetsprincipen vid platsfördelning inom ett parti. Det är sålunda tänkbart, att ett parti med stark valledning begagnar sig af den partibeteckning, som tillhör ett mindre strängt disciplineradt parti, och på detta sätt illojalt förskaffar sig den fördelaktigare ställning, hvilken, enligt det nyss sagda, inom ett parti tillkommer den bäst disciplinerade fraktionen. Men om det redan kunnat sägas, att en dylik manöver vid tillämpning af majoritetsprincipen knappast har mer än teoretisk möjlighet, lär det ock kunna tryggt påstås, att manövern vid en metod, sådan som den nu förordade, icke kommer att försökas. Den möjliga, men alltid ganska osäkra vinsten af ett sådant försök vore, utom i ytterligt sällsynta undantagsfall, blott

en plats. Och om ej partiets samtliga medlemmar kunna öfvertalas att utsätta sig för den stränga dom, som deltagandet i en dylik manöver städse komme att draga öfver sig, kan manövern leda till direkt förlust för partiet.

Fördelningen af platserna mellan de olika valsedelgrupperna skall, enligt den nu föreslagna metoden, verkställas efter den D'Hondtska regeln. Genom 1904 och 1905 års förslag till vallag har denna regel blifvit hos oss väl känd. Den hvilar på den grundsats, att samma röstmängd, som för en grupp medför rätt till en plats, skall gifva lika rätt åt hvarje annan grupp. Den kan därför uttryckas så, att platserna en efter annan tilldelas den af de olika grupperna, som för hvarje gång uppvisar det största jämförelsetalet, därvid med en grupps jämförelsetal förstås dess hela röstsumma eller hälften, tredjedelen o. s. v. af röstsumman, allteftersom gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad eller den fått en plats, två platser o. s. v. Den minskning, röstsumman undergår i den mån gruppen erhåller platser, kan, såsom man finner, genom en allmän formel angifvas så, att gruppens jämförelsetal för hvarje gång erhålles genom att dela röstsumman med ett tal, som motsvarar antalet af de gruppen tilldelade platser, ökad med 1.

Så snart en grupp fått sig en plats tilldelad, skall platsen intagas af den utaf gruppens kandidater, hvilken enligt den bestämda företrädesordningen är för hvarje gång därtill närmast. Då olika grupper kunna hafva gemensamma kandidater, kan således inträffa, att samma person erhåller plats från flera grupper; och det kunde då invändas att, ehuru platser utdelats så många gånger som bort ifrågakomma, det stadgade antalet representanter ändock icke blifvit valdt. Denna svårighet löses i den föreslagna metoden på ett sätt, hvilket synes mig vara både rättvist och enkelt. Det föreskrifves nämligen, att om samma person erhållit plats från två grupper, hvardera platsen räknas blott såsom en half plats; har någon erhållit plats från tre grupper, räknas hvarje sådan plats såsom en tredjedels plats o. s. v. Denna föreskrift kommer naturligtvis att inverka jämväl å bestämmandet af jämförelsetalen för de grupper, som hafva den gemensamma kandidaten. Vid beräkning af det tal, hvarmed en sådan grupps röstsumma bör jämlikt förut angifna formel delas, blifver nämligen den af gruppens platser, som tillerkänts den gemensamma kandidaten, att upptaga blott såsom $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ o. s. v.

Vid den hittills lämnade redogörelsen för metoden har antagits, att alla valsedlar äro försedda med partibeteckning. Ett stadgande, som gör användandet af sådan beteckning ovillkorligt, torde dock med skäl kunna uppfattas såsom ett obehörigt ingrepp i valmannens rätt att fritt förfoga

öfver sin röst. Det har därför ansetts böra stå valmannen öppet att hålla sig utanför den sammanslutning, som partibeteckningen är afsedd att medföra. Vid valet kunna alltså förefinnas ett antal röstsedlar, hvilka icke låta inordna sig i någon partigrupp. För kandidaterna å dessa sedlar uträknas rösttal enligt den Thieleska metoden, och hvarje sådan kandidat kan anses bilda en egen grupp, hvars jämförelsetal är lika med hans rösttal vid den sammanräkning, då han erhöi högre rösttal än någon annan. För vinnande af större enhetlighet i metoden torde dock i lagtexten alla sedlar utan partibeteckning lämpligen böra behandlas såsom utgörande tillsammans en enda grupp (den fria gruppen), inom hvilken kandidaterna ordnas efter rösttalens storlek. Gruppens jämförelsetal blir lika med rösttalet för den af gruppens ännu ej valda kandidater, som för hvarje gång står främst i ordningen.

Det kan tänkas, att vid ett val partimotsättningar saknas inom valmanskåren och att följaktligen partibeteckning ej alls kommer till användning. Valet är då att i allo afgöra efter den Thieleska metoden. Men denna metod verkar också i ett sådant fall fullt tillfredsställande. Ty de mindre goda resultat, hvartill den kan leda, uppstå ej i andra fall än då skilda partier sinsemellan täfla.

Att samtidigt med val af ledamot välja suppleant för honom eller att vid ledamots afgång utse hans efterträdare låter sig enligt den föreslagna valmetoden utan svårighet verkställas så, att partisamhörighet äger rum mellan ledamoten och ersättaren. En särskild röstsammanräkning företages inom den grupp, från hvilken ledamoten fått sig plats tillerkänd, och därvid medräknas blott de valsedlar, som skänkt ledamoten hans rösttal. Den bland förut ej valde, som erhåller högsta rösttalet, är utsedd till ersättare.

För att kandidater till erforderligt antal skola finnas att tillgå jämväl för val af ersättare, tillåter metoden, att å valsedeln upptagas flera namn än det antal ledamöter valet afser. Om så skett, tages likväl vid röstsammanräkningarna för ledamotsvalet ej hänsyn till andra eller flera namn än de å sedeln först upptagna till det antal ledamöter, som skall väljas. Valmannen har alltså att å sedeln främst utsätta namnen å dem, hvilka han önskar valda till ledamöter. Den skillnad mellan kandidater å samma sedel, som valmyndigheten sålunda iakttager utan valmannens direkta anvisning, tillgodoser dock icke tillräckligt valmannens berättigade intressen. Vid tillämpningen af ett proportionellt valsystém synes det ovillkorligen böra tillerkännas valmannen rätt att till ledamotskap uppställa färre kandidater än det antal ledamöter valet afser, och detta utan att behöfva afstå från rätten att å valsedeln medtaga särskilda kandidater

för ersättningsval. Med hänsyn härtill är det medgifvet att genom en linje afskilja, från början räknadt, ett antal namn, som är lägre än det antal ledamöter valet afser. Verkan häraf blifver, att allenast de sålunda afskilda främsta namnen komma i betraktande vid ledamotsvalet. Vid val af ersättare åter tages hänsyn till alla namnen. Det förtjänar framhållas, att de afskilda främsta namnen äga sinsemellan lika rätt, och att öfriga namn icke under några förhållanden blifva beaktade vid ledamotsvalet. Rätten att anbringa skillnadslinjen är således på intet sätt att jämställa med den befogenhet att understryka ett eller flera namn, hvilken var förknippad med den vid riksdagen 1906 framlagda Thieleska metoden och afsåg att möjliggöra en rangordning inom kretsen af de till ledamöter afsedda kandidaterna. Den nu föreslagna metoden går fri från det klander, som icke utan skäl riktades mot det sålunda gjorda tillägget till den Thieleska metoden.

Af hvad jag nu anfört om den föreslagna metoden lär framgå, att den å valmannen icke ställer större anspråk än det nuvarande systemet med majoritetsval och att valmyndighetens uppgift ej heller kan sägas blifva betungande. I detta hänseende synes mig metoden äga stora förtjänster, hvilka torde uppväga den fördel af en för vissa fall matematiskt rättvisare platsfördelning, som tilläfvventyrs kan vinnas genom ett mera kompliceradt valsätt.

I detta sammanhang må erinras, att metoden mycket väl låter sig tillämpa jämväl vid val af blott en person. Användningen af partibeteckning vid sådant val skall medföra, att ett parti, som utgör majoriteten af valmännen, icke, såsom vid majoritetsval ej sällan inträffar, går miste om platsen därför, att för partiet uppställts flera kandidater, hvilka hafva hvar sina anhängare bland partimedlemmarna.

Det torde tillåtas mig att med ett exempel åskådliggöra den föreslagna metodens tillämpning. *Exempel.*

Valet tänkes afse 5 representanter. Vid valet hafva afgifvits 1,470 röstsedlar med partibeteckningen »de moderata» (M-gruppen), 2,100 sedlar med partibeteckningen »de liberala» (L-gruppen) och 1,500 sedlar utan partibeteckning (den fria gruppen). *Valsedlarna ordnas i grupper.*

Till en början skola namnen ordnas inom hvarje grupp.

Å M-gruppens valsedlar har med en linje utmärkts, hvilka namn afse allenast ersättningsval. Enligt förslaget skola namnen uppföras i följd under hvarann å valsedeln, men för vinnande af större öfverskådlighet kunna vid exemplets framställande namnen lämpligen uppskrifvas efter hvarandra i samma horisontala rad. M-gruppens valsedlar äro:

Namnen ordnas inom hvarje grupp.

1) M-gruppen.

900	K D S		F N
300	K D M		N O
210	D S M		F O
60	KS		R O

Vid *första* sammanräkningen finnes, att gruppens för representantvalet uppställda kandidater erhållit följande rösttal:

D 1,410, K 1,260, S 1,170, M 510.

D, med högsta rösttalet, erhåller första rummet i den företrädesordning, som skall mellan gruppens kandidater inbördes bestämmas.

Vid *andra* sammanräkningen gälla de valsedlar, som upptaga D:s namn, med blott hälften af sitt röstvärde. Valsedlarna kunna för sammanräkningen uppskrifvas sålunda:

450	KS
150	K M
105	S M
60	KS

Rösttalen blifva: K 660, S 615, M 255.

K erhåller således andra rummet i ordningen.

Vid *tredje* sammanräkningen gälla de valsedlar, som upptaga både D och K, med en tredjedel af sitt ursprungliga röstvärde, och de, som upptaga ettdera af namnen, med hälften af röstvärdet. Man får alltså:

300	S
100	M
105	S M
30	S

S har erhållit 435 röster, M blott 205.

Tredje rummet tillfaller således S, och fjärde rummet M.

Företrädesordningen mellan M-gruppens kandidater för representantvalet är följaktligen D, K, S, M.

2) *L-gruppen.*

L-gruppens valsedlar äro, med utelämnande af kandidaterna för ersättningsval:

1,200	A B C D
450	A B D H
300	A C D H
150	A B C H

Sammanräkningarna inom gruppen gifva till resultat följande företrädesordning mellan kandidaterna: A D B C H.

Till den fria gruppen höra sedlarna:

3) den fria gruppen.

800 . . . . . P Q
 100 . . . . . P X
 50 . . . . . Q
 400 . . . . . X Y
 150 . . . . . X Z

Inom den fria gruppen blifva P och X de främsta i ordningen, med rösttalen 900 och 600. Att utsträcka ordnandet till flera namn är uppenbarligen öfverflödigt. Då blott 5 platser äro att fördela mellan grupperna, synes vid en blick på de båda partigruppernas röstsummor, att ett jämförelsetal, lägre än 600, icke kan berättiga till någon plats.

Innan platsfördelningen mellan grupperna vidtager, är det lämpligt att i tabellform upptaga företrädesordningen mellan hvarje grupps kandidater, med angifvande tillika af hvarje partigrupps röstsumma och af rösttalen för den fria gruppens kandidater.

Fördelning af platserna mellan grupperna.

Tabellen får detta utseende:

M-gruppen. (1,470.)	L-gruppen. (2,100.)	Fria gruppen.
D	A	P 900
K	D	X 600
S	B	o. s. v.
M	C	
	H	

Af denna tabell framgå omedelbart jämförelsetalen vid utdelandet af första platsen — 1,470, 2,100, 900 —, och det skall visa sig, att med tabellens tillhjälp lätt bestämmas också de jämförelsetal, som skola ligga till grund för den följande platsfördelningen.

L-gruppen har största jämförelsetalet, 2,100, och får första platsen. Den tilldelas A, hvilken således är vald till riksdagsman. I tabellen utmärkes detta genom att A:s namn understrykes:

M-gruppen. (1,470.)	L-gruppen. (2,100.)	Fria gruppen.
D	<u>A</u>	P 900
K	<u>D</u>	X 600
S	B	o. s. v.
M	C	
	H	

Vid bortgifvandet af andra platsen är L-gruppens jämförelsetal blott 1,050 eller hälften af dess röstsumma. Denna skall nämligen delas med ett tal, motsvarande det antal platser gruppen erhållit — detta utvisas af understrykningarna i tabellen —, ökad med 1, således med $1 + 1$. M-gruppens jämförelsetal är fortfarande 1,470, den fria gruppens 900.

M-gruppen erhåller andra platsen, hvilken besättes med D. Hans namn understrykes i kolumnen för M-gruppen.

M-gruppen. (1,470.)	L-gruppen. (2,100.)	Fria gruppen.
<u>D</u>	<u>A</u>	P 900
<u>K</u>	<u>D</u>	X 600
S	B	o. s. v.
M	C	
	H	

Nästa gång blifva tydligen gruppernas jämförelsetal 735, 1,050, 900. L-gruppens jämförelsetal, 1,050, är störst, och denna grupp får den plats, som är att utdela. Platsen besättes med D. I tabellen understrykes hans namn. Då han redan är vald för M-gruppen, bör understrykningen ske med två streck, och detta i kolumnen för hvardera af de grupper, från hvilka han fått sig plats tilldelad.

Tabellen får alltså följande utseende:

M-gruppen. (1,470.)	L-gruppen. (2,100.)	Fria gruppen.
<u><u>D</u></u>	<u>A</u>	P 900
<u><u>K</u></u>	<u>D</u>	X 600
S	<u>B</u>	o. s. v.
M	C	
	H	

Härefter ändras jämförelsetalet icke allenast för L-gruppen utan också för M-gruppen. Den plats, som tilldelats M-gruppen och intagits af D, skall nämligen numera, sedan D blifvit vald jämväl för L-gruppen, anses blott såsom $\frac{1}{2}$ plats — något som i tabellen antydes genom dubbla understrykningen. M-gruppens röstsumma bör således, för bestämmande af gruppens jämförelsetal, delas icke med $1 + 1$, såsom förut skett, utan med $1 + \frac{1}{2}$, hvadan gruppens jämförelsetal höjes från förut antecknade 735 till 980.

L-gruppens röstsumma skall delas med $2\frac{1}{2}$; jämförelsetalet för gruppen utgör alltså 840. Den fria gruppen har fortfarande till jämförelsetal P:s rösttal 900.

M-gruppens jämförelsetal är störst. Den plats, som följaktligen tillfaller denna grupp, intages af K. Hans namn understrykes i tabellen.

M-gruppen. (1,470.)	L-gruppen. (2,100.)	Fria gruppen.
<u>D</u>	<u>A</u>	P 900
<u>K</u>	<u>D</u>	X 600
S	<u>B</u>	o. s. v.
M	C	
	H	

Vid utdelningen af nästa plats är det endast M-gruppen, som har nytt jämförelsetal. Detta erhålles genom att dela gruppens röstsumma 1,470 med $2\frac{1}{2}$ och blir alltså 588. Af de tre jämförelsetalen, 588, 840, 900, är nu det sista störst, och P är vald. Då detta utmärkes i tabellen, understrykes jämväl rösttalet för P, hvarmed tydliggöres att nästa kandidats rösttal blifver den fria gruppens jämförelsetal.

Tabellen har nu detta utseende:

M-gruppen. (1,470.)	L-gruppen. (2,100.)	Fria gruppen.
<u>D</u>	<u>A</u>	<u>P 900</u>
<u>K</u>	<u>D</u>	X 600
S	<u>B</u>	o. s. v.
M	C	
	H	

Partigrupperna hafva, då sista platsen skall utdelas, samma jämförelsetal, som sist för dem antecknats, eller 588 och 840. Den fria gruppens jämförelsetal är 600. L-gruppen erhåller platsen, och den tillerkännes B, hvilkens namn understrykes i tabellen.

Härmed är representantvalet afslutadt.

Tarivas ersättningsval för t. ex. K, skall en ny röstsammanräkning *Ersättningsval.* företagas inom den grupp, för hvilken han blifvit vald, således M-gruppen. Endast de valsedlar medräknas, hvilka upptaga K:s namn, men hänsyn tages nu till alla förut ej valda kandidater å dessa sedlar.

Med utlämnande af namnen å de redan valda, kan man för sammanräkningen uppskrifva valsedlarna sålunda:

900	S F N
300	M N O
60	S R O

Sammanräkningen utvisar följande rösttal: S 960, M 300, N 1,200, O 360, R 60.

N, som fått högsta rösttalet, inträder i representationen i stället för K.

*Speciell
motivering
till lag-
bestämmel-
serna.*

Beträffande det sätt, hvarpå den af mig nu till sina hufvuddrag angifna nya ordningen för riksdagsmannaval skulle i grundlag och vallag närmare utföras, anhåller jag att få nämna följande.

Fastställandet af regelbundet återkommande perioder för val till första kammaren innebär naturligen att, då ledamot afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald, hans plats skall, såvidt den ej öfvergår till annan valkrets, besättas allenast för den återstående tiden. Enär det vid ett proportionellt valsätt måste anses önskligt, att uppkommen ledighet fyllas från samma meningsgrupp, som utsett den afgångne, bör ock, såvidt möjligt, nytt val undvikas.

Konstitutionsutskottet föreslog i sådant hänseende vid nästlidet års riksdag, att inom hvarje valkrets skulle, samtidigt med val af riksdagsmän, utses suppleanter för samma tid och till lika antal. Det torde dock ur flera synpunkter finnas lämpligare, att vid själfva valet allenast riksdagsmän väljas och att, på sätt utskottet lärer afsett i fråga om andra kammaren, efterträdare åt afgången ledamot tillsättes vid en för hvarje särskildt fall verkställd förrättning, innefattande en fortsättning af det valförfarande, hvarigenom den afgångne blef utsedd. Ett suppleantval, sådant som utskottet ifrågasatt, komme ej att bereda tillbörlig trygghet för att afgången ledamot efterträdes af meningsfrände. Skola nämligen suppleanter utses till samma antal som riksdagsmän, lärer för hvarje riksdagsman kunna med någon säkerhet påräknas blott en med honom likatänkande suppleant. Om då jämväl denne afgått, stode man alltså inför nödvändigheten att låta suppleant från annan meningsgrupp intaga den lediga platsen eller att skrida till nytt val. När åter bestämmandet af, hvem som vid ledamots afgång bör i hans ställe inträda, i sin helhet får anstå till dess ledighet verkligen uppstått, skall den afgångne i de allra flesta fall kunna blifva ersatt af en representant för samma parti, äfven om plat-

sen icke kan intagas af den, som varit närmast att efterträda honom. En ej oviktig omständighet är jämväl, att utseendet af suppleanter och fastställandet af ordningen dem emellan alltid komme att i någon mån tynga valförfarandet, en omständighet så mycket afsevärdare, som i många fall suppleantvalet torde visa sig hafva varit öfverflödigt. Äfven lärer förtjäna anmärkas, att införandet af suppleantval, på sätt utskottet ifrågasatt, skulle gifva anledning till ej så få ändringar och tillägg i skilda paragrafer af riksdagsordningen. Slutligen kan anföras, att i de representativa församlingar, kyrkomöte och landsting, till hvilka för närvarande suppleanter utses, dessa hafva att inträda ej blott då ledamot afgått, utan jämväl då han är tillfälligtvis förhindrad att intaga sin plats. Utskottets förslag åter afses, att suppleant skulle inträda i kammaren endast i det fall, att ledamot afgått, och innebär således i visst, ej oviktigt hänseende en afvikelse från den karaktär, som hittills varit utmärkande för suppleantinstitutet i vår offentliga rätt.

Vid öfvervägande af dessa omständigheter har jag därför stannat vid att uppkommen ledighet bör, såväl för första som för andra kammaren, fyllas vid en för hvarje särskildt fall företagen fortsättning af den tidigare valförrättningen; och jag har ansett att, i likhet med hvad åren 1904 och 1905 föreslogs, stadgandena härom böra förläggas till vallagen. Emellertid kan det ej, med hänsyn till de grunder, hvilka vid dylikt fortsatt valförfarande skola jämlikt den föreslagna valmetoden tillämpas, med samma visshet som enligt den Riksdagen tidigare af Kungl. Maj:t förelagda valmetod förutsättas, att ny ledamot finnes att utan nytt val tillgå. Under det att på grund af den äldre metoden ansetts kunna föreskrifvas, att plats, som vid förrättning hvarom nu är fråga ej kunnat fyllas, skall stå obesatt till nästa val, torde således numera för dylikt fall nytt val böra anställas. Den yttre formen för det fortsatta valförfarandet har jag ansett i allmänhet böra vara den, som i tidigare regeringsförslag varit påtänkt. I regeln skall alltså Konungens befallningshafvande äga att vid offentlig förrättning föranstalta om ledighetens fyllande. Men om den, som blifvit vald till riksdagsman i första kammaren, vid valtillfället afsäger sig befattningen, torde dock ny ledamot böra enligt nyss nämnda grunder ofördröjligen utses af valförrättaren. Eljest kunde ju, i fall där enligt det förut sagda nytt val bör ske, landsting nödgas sammankomma till urtima möte. Den sålunda af valförrättaren inför landsting eller stadsfullmäktige utförda valhandlingen bör, liksom afsägelsen, tagas till det protokoll, som i öfrigt vid valtillfället föres, och besvärstiden blifver densamma för de olika delarna af valet. Att äfven sådan förrättning för ledighets fyllande, som af Konungens befallningshafvande hålles, utgör en del af

riksdagsmannavalet, torde vara uppenbart, och den med förrättningen missnöjde äger således att däröfver anföra besvär i den ordning, som är stadgad för öfverklagande af val till vederbörande kammare. Besvärstiden är att räkna från det förrättningen blifvit genom protokollets uppläsande afslutad. Någon tvekan synes icke kunna råda därom att, om den, hvilken vid sådan förrättning varder utsedd till riksdagsman, före förrättningens afslutande afsäger sig befattningen, afsägelsen skett vid valtillfälle.

Den väsentliga olikheten mellan den proportionella valmetod, som förut varit ifrågasatt, och den af mig nu förordade medför, att förrättning för ledighets fyllande icke blir i så hög grad beroende af det ursprungliga valförfarandets resultat som efter de tidigare förslagen varit fallet. Dessa förslag inneburo nämligen, att vid den för själfva riksdagsmannavalet verkställda röstsammanräkningen rösttal bestämdes för samtliga kandidater, hvilka rösttal sedermera blefvo afgörande för frågan, hvilken vid inträffad ledighet skulle intaga afgangens riksdagsmans plats. Om vid ett val röster obehörigen fått afgifvas eller valmän obehörigen förvägrats rösta, kunde således på besvär öfver själfva valet bedömas, huru sådant fel inverkade icke blott på den omedelbara utgången af valet utan äfven på nyssberörda fråga. På grund häraf kunde ock befaras att, så snart de vid ett val förelupna felaktigheter kunde inverka på företrädet mellan hvilka som helst af kandidaterna, den dömande myndigheten skulle, om därom icke något innehölls i lagen, finna sig nödsakad att upphäfva valet. Det ansågs därför nödigt stadga, att sådana omständigheter, som, utan att öfva inflytande på den omedelbara utgången af valet, kunde äga inverkan allenast på frågan, hvilka vid sedermera inträffade ledigheter kunde varda till riksdagsmän utsedda, ej finge verka till valets upphäfvande. Med de regler för röstsammanräknandet, som enligt den nu föreslagna metoden gifvas, synes åter behovet af ett dylikt stadgande bortfalla. De sammanräkningar, som för själfva riksdagsmannavalet företagas, komma nämligen ej att tjäna till omedelbar ledning vid blifvande förrättning för ledighets fyllande, utan vid sådan förrättning skall ny röstsammanräkning äga rum. Och då resultatet af en blifvande förrättning icke med någon säkerhet kan förutsägas med stöd af de för själfva riksdagsmannavalet gjorda sammanräkningar, måste antagas att, vid besvär öfver valet, den dömande myndigheten skall, äfven utan särskildt stadgande därom, begränsa sin pröfning till den omedelbara utgången af valet. Däremot synes det mig naturligt, att den pröfning, som sålunda äger rum, måste lända till efterrättelse vid följande sammanräkningar för fyllande af ledig plats. Härvid kan då inträffa, att fel, som icke inverkat på den omedelbara utgången af valet, är sådant, att

det ej kan afgöras, hvem som skall intaga den lediga platsen. I sådant fall måste platsen besättas genom nytt val.

Jag har redan angifvit fall, då nytt val till första kammaren kan komma att afse annan tid än den vanliga sexårsperioden. Ett annat sådant fall föreligger, då Konungen förordnar om nya val i hela riket. I händelse så skulle ske efter det val hållits för sexårsperiod, men före dennas början, kan den frågan uppställas, huruvida de nyvalda riksdagsmännens mandat skola på grund af upplösningsbeslutet anses förfallna eller om sagda beslut skall gälla allenast de till sexårsperiodens början fungerande riksdagsmännen. Denna fråga kan lätt blifva aktuel, enär efter den föreslagna ordningen nyval skall hvarje år förrättas i en af de grupper, i hvilka valkretsarna äro indelade. För mig synes det naturliga vara, att de val, som hållas på grund af upplösningsbeslutet, skola äga företräde jämväl framför de val, som afse tid allenast efter löpande året. Det skulle nämligen vara föga rimligt att, sedan nya val i hela riket förrättats efter september månad och urtima riksdag sammanträdtt före årets utgång, nyvald riksdagsman nödgades vid årsskiftet afstå sin plats åt annan, som i september utsetts i den grupp, hvilken då haft att välja för sexårsperiod. Det torde därför böra stadgas att val, som till första kammaren förrättas på grund af Konungens förordnande om nya val i hela riket, skall gälla för tiden intill utgången af den sexårsperiod, för hvilken val senast hållits inom den grupp, valkretsen tillhör. Med en sådan formulering äger stadgandet omedelbart giltighet äfven för ny valkrets, som förut icke haft att utse riksdagsman.

Val för annan tid än sexårsperiod kan äfven blifva nödigt, då, till följd af ny bestämmelse om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarna, ledig plats i första kammaren öfvergår från en valkrets till annan. Detta kan inträffa såväl vid slutet af sexårsperiod för den valkrets, som senast förrättat val för platsens besättande, som ock då ledigheten uppkommit därigenom, att riksdagsman afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald. I förra fallet kan på förhand afgöras, när annan valkrets skall komma i åtnjutande af platsen, och val bör då inom denna valkrets verkställas redan innan ledigheten uppstår. Tillhöra valkretsarna olika grupper, bör valet afse återstående år af den löpande sexårsperioden för den valkrets, som äger rätt till platsen. Om åter valkretsarna höra till samma grupp, blir valperioden den normala, och nödig föreskrift är då gifven genom den allmänna regeln, att val inom en grupp förrättas i september månad för nästföljande sex år. Darest en valkrets är berättigad till plats, som i annan valkrets blifvit ledig genom riksdagsmans afgång före sexårsperiodens slut, bör den tid, för hvilken det nya

valet skall gälla, i allmänhet beräknas på samma sätt, som om valet företagits på grund af Konungens förordnande om nya val i hela riket. Om nämligen en valkrets, sedan val däri ägt rum för sexårsperiod men före dennas början, skall besätta plats, hvilken tillhört annan valkrets, vore det onödig omgång att verkställa särskilda val för den återstående tiden af valåret och för påföljande sex år. Emellertid låter det tänka sig, att efter det, på sätt förut är antydt, val ägt rum redan innan ledighet uppstått och således för tid efter valårets slut, den riksdagsman, som skulle ersättas, afgår under året. I regeln lärer väl platsen då kunna stå obesatt till årets utgång, men tarfvas nytt val, bör sådant naturligtvis gälla allenast för tiden därintill.

För att vinna större enkelhet och precision i uttrycken, af vikt särskildt för bestämmelserna i vallagen, torde det vara lämpligt, att riksdagsmannaskapets upphörande på grund däraf att Konungen förordnat om nya val i hela riket icke betraktas såsom ett särskildt fall af ledamots afgång före valperiodens slut. Uti § 7 riksdagsordningen behandlas redan nu det fall, då ledighet i första kammaren uppstår, såsom något annat än det att Konungen förordnat om nya val. Till ernående af öfverensstämmelse härmed torde motsvarande föreskrifter för andra kammaren böra undergå någon jämkning.

Ehuru, såsom nyss är nämndt, den normala perioden för val till första kammaren kommer att i vissa fall förkortas, i andra åter förlängas, torde ett allmänt uttalande om valperiodens längd böra, utan angifvande af undantagen, inrymmas i § 6 mom. 1. Ett dylikt inledande stadgande innehålles nu för andra kammaren i § 13 mom. 1, fastän ju afvikelser från regeln äga rum. I öfrigt lærer § 6 kunna lämnas oförändrad, utom såvidt angår mom. 6. Enligt detta lagrums nuvarande lydelse äger stad, som upphört att deltaga i landsting, rätt att välja riksdagsman, så snart ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört. Och har plats i kammaren blifvit ledig efter det Konungen bestämt antalet riksdagsmän för staden, är, med iakttagande af reglerna i mom. 7, staden berättigad att fylla ledigheten, oafsedt hvilken valkrets förut ägt besätta platsen. Med den föreslagna nya ordningen för valen till första kammaren torde det dock finnas bäst öfverensstämma, att staden utöfvar sin rätt till själfständig representation först då samtliga den äldre valkretsens riksdagsmän skola af andra ersättas, således vid val för sexårsperiod eller efter det Konungen förordnat om nya val i hela riket. Och denna regel bör äga tillämpning, såväl för det fall, att den vid stadens utträde ur landstinget gällande bestämmelse om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarna fortfarande länder till efterrättelse, som därest ny sådan bestämmelse

blifvit meddelad. Att salunda tidpunkten för utöfvandet första gången af stadens själfständiga representationsrätt kan blifva något framflyttad, torde desto mindre väcka betänklighet, som ledighet, hvilken uppstått under löpande valperiod, kommer att så godt som utan undantag fyllas genom en fortsättning af det valförfarande, hvarigenom den afgångne blef utsedd.

Enligt konstitutionsutskottets förut omnämnda, vid riksdagen 1906 framlagda förslag skulle sådan stad, hvarom nyss talats, icke i något fall äga välja själfständigt, förrän Konungen fastställt antalet riksdagsmän för staden. Härigenom skulle dock staden kunna blifva oskäligen länge uppehållen i sin rätt. Om t. ex. stad upphör att deltaga i landsting år 1915, således året efter det Konungen bestämt antalet riksdagsmän för de särskilda valkretsarna, och den valkrets, staden förut tillhört, har att välja för sexårsperioderna 1918—1923 och 1924—1929, skulle staden få vänta på själfständig representation ända till år 1930 eller således i femton år. Det torde emellertid böra uttryckligen stadgas, att om staden och den äldre valkretsens, landstingsområdet, skola välja hvar för sig, men visst antal riksdagsmän ännu ej blifvit för staden bestämdt, landstingsområdet har att afstå en plats till staden.

Den af mig nu förordade ändring i mom. 6 hvilat på den förutsättning, att staden såsom egen valkrets skall tillhöra samma grupp som det landstingsområde, hvaraf staden förut utgjorde en del. Stadgande härom torde böra införas i § 7 riksdagsordningen. Däremot lär det vara öfverflödigt att i riksdagsordningen gifva regler för sådana särskilda förhållanden, som kunna uppkomma genom ändringar i gruppindelningen. En under tidernas lopp skeende rubbning i den jämna fördelning af riksdagsmännen antal mellan grupperna, som den af mig föreslagna gruppindelning kommer att uppvisa enligt nu gällande bestämmelse om riksdagsmännen antal för de särskilda valkretsarna, torde icke äga den betydelse, att det ursprungliga förhållandet skulle behöfva återställas genom förflyttning af valkrets från grupp till annan. Och de tänkbara fall, att valkrets delas eller att valkretsar från skilda grupper eller delar af sådana valkretsar komme att, genom ändrad länsindelning, sammanföras till en ny valkrets, torde icke böra föranleda särskilda stadganden i riksdagsordningen.

I § 11 torde böra vidtagas någon ändring af uttrycken i syfte att göra paragrafen omedelbart tillämplig jämväl på öfverklagande af sådan förrättning, som af Konungens befallningshafvande hålles för fyllande af ledig plats.

Förut är nämndt, att jag i fråga om de särskilda villkoren för valrätt till andra kammaren funnit förslaget i 1906 års proposition böra

fortfarande vidhållas. Enligt denna proposition borde till valrättsbestämmelserna i riksdagsordningen fogas det stadgande, att valrätten skulle grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffade. Konstitutionsutskottet har anmärkt, att ett dylikt grundlagsstadgande skulle leda till sådana betänkliga konsekvenser, som att en uti den justerade röstlängden upptagen valman, hvilken före valets förrättande brister i sådana valrättsvillkor som fräjd, nationalitet och rätten att råda öfver sig och sin egendom, detta oakadt skulle vara berättigad att utöfva rösträtt. Häremot tillåter jag mig erinra, att stadgandet icke innehåller annat än som enligt motsvarande bestämmelse i 1904 och 1905 års propositioner var afsedt att gälla. Vida bättre än den äldre bestämmelsen uttrycker dock det nyare stadgandet de modifikationer i och afvikelser från de uppställda valrättsvillkoren, som i tillämpningen uppkomma däraf, att man ansett sig böra af praktiska skäl göra rätten för den enskilde att afgifva sin röst beroende af, huruvida han blifvit i röstlängden upptagen såsom röstberättigad. Till följd häraf är det möjligt, icke blott att sådana oegentligheter inträffa, som de hvilka utskottet påvisat, utan äfven, hvad onekligen har större betydelse, att en person kan, oakadt han vid valtillfället äger de kvalifikationer, grundlagen uppställt såsom villkor för utöfvandet af politisk rösträtt, afvisas såsom icke kvalificerad. Båda dessa slag af ofullkomligheter hafva sin förklaring i den sträfvan, som helt naturligt gjort sig gällande, att få tillämpningen af valrättsbestämmelserna så enkel och klar som möjligt och därigenom undanröja anledningar till missförstånd och s. k. valprocesser. Att i de af utskottet uppräknade exempel rösträtt verkligen kommer att utöfvas torde, åtminstone såvidt angår bristande fräjd och förändrad nationalitet, så sällan inträffa, att erinringen därom i stort sedt knappast äger mer än teoretisk betydelse. På grund häraf och då lagbudets mening bör ligga öppen och klar, kan jag ej annat än tillstyrka, att den i 1906 års proposition föreslagna affattningen bibehålles.

Hvad i öfrigt angår bestämmelserna i riksdagsordningen om andra kammarens bildande, anser jag mig kunna i hufvudsak förorda det ändringsförslag, som innefattades i 1905 års proposition. Då det i § 15 af nämnda förslag införda stadgande, att stad skall, under angifven förutsättning, »från och med» viss treårsperiod utgöra en valkrets, möjligen skulle kunna tolkas därhän, att staden icke borde såsom egen valkrets delta i de val, hvilka verkställas under september månad näst före periodens början, torde till förebyggande af sådant missförstånd en jämkning i redaktionen böra äga rum.

Enligt 1905 års proposition uppställdes såsom villkor för valbarhet till andra kammaren, att vederbörande vid valtillfället äger valrätt inom valkretsen. Orden »vid valtillfället», hvilka saknas i 1904 års proposition, hade tillkommit efter anmärkning af konstitutionsutskottet, som med uttrycket ville undanröja all tvekan, huruvida ersättares valbarhet borde bedömas med hänsyn till förhållandena vid själfva valet eller vid den tid, då ersättare i afgången riksdagsmans ställe utses. Då emellertid, på sätt jag förut framhållit, jämväl särskild förrättning för besättande af ledig plats måste anses såsom valtillfälle, synes den omförmälta redaktionsändringen icke fylla sitt uppgifna ändamål. För min del anser jag 1904 års formulering icke gifva skälig anledning till tvekan. Enligt min uppfattning torde det med bibehållande af § 9 riksdagsordningen i dess nuvarande lydelse vara klart, att Konungens befallningshafvande icke kan vid särskild förrättning utse till ledamot i första kammaren annan än den, som då har sådan förmögenhetsställning, hvarom i första punkten af paragrafen förmåles. Men lika tydligt synes mig vara att, då för andra kammaren icke gifves någon motsvarighet till senare punkten af § 9, frågan om en persons valbarhet till denna kammare bör, såvidt den beror af hans valrätt, för hvarje fall bedömas enligt den röstlängd, som lände till efterrättelse, när röster å honom afgåfvos. Den paragraf, som behandlar valbarhet till andra kammaren, torde alltså kunna affattas i enlighet med 1906 års regeringsförslag, ehuru detta icke kände annat sätt för ledighets fyllande än nytt val.

Med de af mig föreslagna reglerna i afseende å valedels giltighet lærer det blifva långt sällsyntare än hittills, att valedlar till större antal än hälften finnas vara ogilla. Skulle så inträffa, blifver det å andra sidan, på grund af den nya valmetodens beskaffenhet, icke så lätt som nu att afgöra, huruvida felet inverkat på valets utgång eller ej. Med hänsyn härtill och då ifrågavarande fel synes mig vara af särdeles betänklig art, har jag ansett § 25 riksdagsordningen böra ändras därhän, att felet under alla förhållanden kommer att föranleda nytt val.

I likhet med konstitutionsutskottet anser jag särskilda bestämmelser böra gifvas för reglerandet af öfvergången från den gamla till den nya ordningen för riksdagsmannavalen. Dessa bestämmelser synas lämpligen kunna sammanföras i ett enda öfvergångsstadgande. Detta stadgande, ej vallagen, torde böra angifva, när den första sexårsperioden för den första gruppen infaller. I öfrigt lærer stadgandet böra i hufvudsak upptaga de bestämmelser, utskottet föreslagit. Reglerna om valperiodernas längd för det fall, att Konungen under öfvergångstiden förordnar om nya val till första

kammaren, torde dock kunna affattas något annorlunda, så att de på en gång blifva enkla och låta perioderna nära ansluta sig till de normala.

På sätt i de två senaste årens propositioner föreslagits, torde valagens legislativa natur böra angifvas genom stadganden i §§ 49 och 53 regeringsformen. I § 31 regeringsformen föreslås af mig samma ändring, som förut i samband med den politiska rösträttens utsträckning varit påtänkt.»

Departementschefen uppläste nu förslag dels till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen dels ock till lag om val till Riksdagen; hvarefter departementschefen hemställde, att förstnämnda förslag måtte föreläggas Riksdagen till pröfning i grundlagsenlig ordning och att förslaget till vallag måtte få såsom bilaga åtfölja statsrådsprotokollet för att underställas Riksdagens granskning.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena och statsrådet Tingsten förenade sig om följande yttrande:

»Ehuru vi icke funnit anledning att frångå de åsikter rörande val-sättet, åt hvilka vi gifvit uttryck genom vår anslutning till 1906 års rösträttsproposition, hafva vi dock icke ansett oss böra afråda framläggandet af det föreliggande förslaget, enär — ur synpunkten af rösträttsfrågans allsidiga bedömande och pröfning — skäl synas förefinnas, att ett af regeringen utarbetadt förslag angående proportionella val till båda kamrarna, underställes Riksdagen.»

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i hvad föredraganden anfört och hemställt;

och behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, med bifall till denna hemställan, förordna, att till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning skall aflåtas nådig proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

C. S. Wettermark.

Bilaga.

Förslag
till
Lag
om val till Riksdagen.

Häri genom förordnas som följer:

Om val till första kammaren.

1 §.

Valkretsarna indelas i följande grupper:

första gruppen: Stockholms stad, Jönköpings län, Gottlands län, Västmanlands län, Västerbottens län;

andra gruppen: Stockholms län, Blekinge län, Malmö stad, Skaraborgs län, Gäfneborgs län utom Gäfne stad;

tredje gruppen: Uppsala län, Kalmar södra landstingsområde, Malmöhus län utom Malmö stad, Göteborgs stad, Jämtlands län;

fjärde gruppen: Södermanlands län, Kalmar norra landstingsområde, Hallands län, Örebro län, Västernorrlands län;

femte gruppen: Östergötlands län utom Norrköpings stad, Kronobergs län, Göteborgs och Bohus län utom Göteborgs stad, Gäfne stad, Värmlands län;

sjätte gruppen: Norrköpings stad, Kristianstads län, Älfsborgs län, Kopparbergs län, Norrbottens län.

För valen iakttagas den ordning mellan grupperna, i hvilken de här upptagits.

2 §.

Landsting eller stadsfullmäktige utse inom sig erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

3 §.

Val sker efter upprop. Valsedlarna skola vara af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöfver det antal riksdagsmän valet afser. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet riksdagsmän, afse själfva riksdagsmannavalet och de öfriga allenast val af efterträdare åt afgangens riksdagsman. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse själfva riksdagsmannavalet.

4 §.

Omedelbart efter slutad omröstning verkställes pröfning af valsedlarnas giltighet samt anteckning och sammanräknande af de afgifna rösterna.

5 §.

Ogill är valsedel:
till hvilken användts annat än hvitt papper;
å hvilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med af-
sikt där anbragt;
hvilken upptager partibeteckning å annat ställe än ofvanför namnen.

6 §.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt.

Finns å valsedel flera namn än som enligt 3 § är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga.

Valsedel, som lyder å färre namn än det antal riksdagsmän valet afser, vare ändock giltig.

7 §.

För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas i grupper.

Valsedlar med samma partibeteckning bilda en grupp (partigrupp). Valsedlar utan partibeteckning utgöra tillsammans en grupp (den fria gruppen).

Inom hvarje grupp skall, till den utsträckning som för utseendet af stadgadt antal riksdagsmän är nödig, genom särskilda sammanräkningar bestämmas ordning mellan dem, hvilkas namn finnas upptagna å gruppens valsedlar och, enligt hvad i 3 § sägs, afse själfva riksdagsmannavalet. Härvid iakttages:

1:o) Vid första sammanräkningen gäller hvarje valsedel såsom hel röst. Den, som fått högsta rösttalet, blifver den förste i ordningen.

2:o) Vid hvarje följande sammanräkning gäller valsedel, hvars röstvärde icke tillgodoräknats någon, som erhållit rum i ordningen, såsom hel röst. Annan valsedel gäller såsom half röst, där en af dem, hvilka röstvärdet tillgodoräknats, erhållit rum i ordningen; såsom tredjedels röst, där två af dem uppförts i ordningen; såsom fjärdedels röst, där tre af dem uppförts i ordningen; och så vidare efter samma grund. För hvarje gång kommer den närmast i ordningen, som erhållit högsta rösttalet.

Vid hvarje sammanräkning skola föras anteckningar, utvisande röstvärdet för de olika valsedlarna samt det rösttal, som för hvarje namn uträknats.

8 §.

De platser, som äro att besätta, fördelas mellan de olika valsedelgrupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den grupp, hvilken för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Plats, som blifvit en grupp tilldelad, besättes genast så, att gruppens första plats tillerkännes den förste i ordningen inom gruppen, gruppens andra plats den andre i ordningen, gruppens tredje plats den tredje i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra grupper.

För partigrupp är jämförelsetalet lika med de till gruppen hörande valsedlarnas hela antal (gruppens rösttal), så länge gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de gruppen tilldelade platser, ökad med 1. Har samma person erhållit plat-

ser från två grupper (partigrupper eller den fria gruppen), skall dock, vid beräkning af det antal platser som utdelats, hvardera platsen anses blott såsom en half plats; har någon erhållit platser från tre grupper, anses hvarje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

För den fria gruppen är jämförelsetalet det högsta rösttalet vid den enligt 7 § företagna första sammanräkningen inom gruppen, så länge gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad; därefter högsta rösttalet vid andra sammanräkningen, så länge gruppen erhållit allenast en plats; och så vidare i fortsatt följd.

Har en grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet af dem, hvilkas namn finnas upptagna å gruppens valsedlar och, enligt hvad i 3 § sägs, afse själfva riksdagsmannavalet, varde den från vidare jämförelse utesluten.

9 §.

Där någon, som blifvit vald till riksdagsman, vid valtillfället afsäger sig uppdraget, skall valförrättaren genast företaga ny röstsammanräkning inom den valsedelgrupp, för hvilken den afgangne blifvit vald. Blef den afgangne vald för flera grupper, skall sammanräkningen ske inom den grupp, från hvilken plats först tilldelats honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, hvilkas röstvärden tillgodoräknats den afgangne. Hvarje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas alla förut ej valda, hvilkas namn förekomma å sedeln.

Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald i den afgangnes ställe.

10 §.

Mellan lika rösttal eller jämförelsetal, skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

11 §.

Hafva vid valet riksdagsmän icke blifvit till föreskrifvet antal utsedda, anställas genast nytt val för besättande af den eller de återstående platserna.

12 §.

Vid valet skall föras protokoll, i hvilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar afgifvits, de olika grupper, i hvilka valsedlarna blifvit ordnade, antalet giltiga valsedlar i hvarje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, hvilken inom hvarje grupp blifvit bestämd, partigruppernas rösttal, de öfriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen af platserna mellan grupperna, det antal platser, som tilldelats hvarje grupp, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas, de godkända och de underkända hvar för sig, under försegling samt, jämte de enligt 7 § gjorda anteckningar, förvaras intill utgången af den tid, för hvilken valet gäller.

I fall, hvarom i 14 § sägs, skola valsedlarna jämte nyssnämnda anteckningar och afskrift af valprotokollet tillhandahållas Konungens befallningshafvande.

13 §.

Fullmakt för vald riksdagsman underskrifves, när valet verkställes af landsting, af dess ordförande med kontrasignation af landstingets sekreterare och, då valet skett af stad, af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af dessa fullmäktige. Sådan fullmakt skall hafva följande lydelse:

»I kraft af det riksdagsmannaval, som af» N. N. »landsting» (»stadsfullmäktige i» N. N. »stad») »blifvit den — — — (dag, månad, år) — — — förrättadt, varder» N. N. »härigenom befullmäktigad att för en tid af sex år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller där valet skett enligt § 7 mom. 3—6 riksdagsordningen: »för tiden till den 1 januari år .....») »vara ledamot af Riksdagens första kammare.» Ort och tid.

14 §.

Har riksdagsman annorledes än i 9 § sägs afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald, och skall platsen besättas från den valkrets, som utsett den afgangne, då skall Konungens befallningshafvande vid offentlig förrättning, som hålles så snart ske kan och hvarom under rättelse minst åtta dagar förut meddelas genom anslag och medelst tryck så som med Konungens befallningshafvandes kungörelser vanligen förfares, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i 9 § angifna grunder. Den,

som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den afgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Efter sammanräkningens afslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

15 §.

Vid förrättning, som i nästföregående § afses, skall Konungens befallningshafvande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt hvilken på grund däraf skall inträda i den afgångnes ställe. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshafvande omedelbart fullmakt för den sålunda utsedde.

Sådan fullmakt skall vara af följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blifvit af» N. N. »landsting» (»stadsfullmäktige» i N. N. »stad») »utsedd till ledamot af Riksdagens första kammare för en tid af sex år, räknade från och med den 1 januari år .....» (eller där den afgångne blifvit utsedd jämlikt § 7 mom. 3—6 riksdagsordningen: »för tiden till den 1 januari år .....») »men denna plats blifvit ledig, har vid förrättning enligt 14 § af lagen om val till Riksdagen» N. N. »blifvit utsedd att inträda såsom ledamot af nämnda kammare för tiden till den 1 januari år .....; hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

16 §.

Finnes i fall, som i 14 § afses, å där omförmälta valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den afgångnes ställe, då skall nytt val anställas för besättande af den lediga platsen.

17 §.

Om besvär öfver val till första kammaren är stadgadt i riksdagsordningen.

Om val till andra kammaren.

Valkretsar.

18 §.

För valen till andra kammaren indelas riket i femtiosex valkretsar, nämligen:

1. Stockholms stads första valkrets, innefattande Nikolai, Klara, Kungsholms, Maria och Katarina territoriella församlingar;
2. Stockholms stads andra valkrets, innefattande Jakobs och Johannes, Adolf Fredriks, Gustaf Wasa, Mattei, Engelbrekts, Hedvig Eleonora och Oskars territoriella församlingar;
3. Stockholms läns södra valkrets, innefattande Sötholms, Svartlösa, Öknebo, Färentuna och Sollentuna härad, Danderyds, Akers och Värmdö skeppslag samt städerna Södertälje och Vaxholm;
4. Stockholms läns norra valkrets, innefattande Långhundra, Ärlinghundra, Seminghundra, Vallentuna, Lyhundra och Sjuhundra härad, Bro och Vätö, Frötuna och Länna samt Vaddö och Häfverö skeppslag, Frösåkers och Nardinghundra härad samt städerna Norrtälje, Östhammar, Öregrund och Sigtuna;
5. Uppsala län;
6. Södermanlands läns norra valkrets, innefattande Väster-Rekarne, Öster-Rekarne, Akers och Selebo härad samt städerna Eskilstuna, Torsälla, Strängnäs och Mariefred;
7. Södermanlands läns södra valkrets, innefattande Oppunda, Villättinge, Jönåkers, Rönö, Hölbo och Daga härad samt städerna Nyköping och Trosa;
8. Östergötlands läns norra valkrets, innefattande Aska, Finspånge läns, Björkekinds, Östkinds och Lösings härad, Bråbo härad utom Östra Eneby kommun, Memmings härad utom Borgs kommun, Hammarkinds och Skärkinds härad samt städerna Motala och Söderköping;
9. Norrköpings och Linköpings valkrets, innefattande Norrköpings stad med Östra Eneby och Borgs kommuner samt Linköpings stad;

10. Östergötlands läns södra valkrets, innefattande Dals, Bobergs Lysings, Göstrings, Vifolka, Valkebo, Gullbergs, Åkerbo, Bankekinds, Hanekinds, Kinda och Ydre härad samt städerna Vadstena och Skeninge;
11. Jönköpings läns östra valkrets, innefattande Norra Vedbo, Södra Vedbo, Östra och Västra härad samt Eksjö stad;
12. Jönköpings läns västra valkrets, innefattande Tvetå, Vista, Mo, Östbo och Västbo härad samt städerna Jönköping och Grenna;
13. Kronobergs läns östra valkrets, innefattande Konga, Uppvidinge, Norrvidinge och Kinnevalds härad samt Växjö stad;
14. Kronobergs läns västra valkrets, innefattande Allbo och Sunnerbo härad;
15. Kalmar läns norra valkrets, innefattande länets norra lands-tingsområde;
16. Kalmar läns södra valkrets, innefattande länets södra lands-tingsområde;
17. Gottlands län;
18. Blekinge län;
19. Kristianstads läns nordvästra valkrets, innefattande Södra Åsbo, Bjäre, Norra Åsbo, Västra Göinge och Östra Göinge härad samt Ängelholms stad;
20. Kristianstads läns sydöstra valkrets, innefattande Villands, Gärdås, Albo, Ingelstads och Järrestads härad samt städerna Kristianstad och Simrishamn;
21. Malmöhus läns norra valkrets, innefattande Luggude, Rönnebergs och Onsjö härad;
22. Malmöhus läns mellersta valkrets, innefattande Harjagers, Frosta, Färs, Torna och Bara härad;
23. Malmöhus läns södra valkrets, innefattande Oxie, Skytts, Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads härad samt städerna Ystad, Trelleborg och Skanör med Falsterbo;
24. Städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund;
25. Malmö stad;
26. Hallands län;
27. Göteborgs och Bohus läns södra valkrets, innefattande Askims, Västra Hisings, Östra Hisings, Säfvedals, Inlands Södra, Inlands Nordre, Inlands Fräkne, Inlands Torpe, Tjörns, Orusts östra och Orusts västra härad samt städerna Marstrand och Kungälf;
28. Göteborgs och Bohus läns norra valkrets, innefattande Lane, Tunge, Stångenäs, Sörbygdens, Sotenäs, Kville, Tanums, Bullarens och Vette härad samt städerna Uddevalla, Lysekil och Strömstad;

29. Göteborgs stad;
30. Älfsborgs läns norra valkrets, innefattande Nordals, Sundals, Valbo, Tössbo och Vedbo härad samt Ämås stad;
31. Älfsborgs läns mellersta valkrets, innefattande Flundre, Vane, Bjarke, Vätle, Ale, Kullings och Gäsene härad samt städerna Vänersborg och Alingsås;
32. Älfsborgs läns södra valkrets, innefattande Ås, Kinds, Redvägs, Marks, Vedens och Bollebygds härad samt städerna Borås och Ulricehamn;
33. Skaraborgs läns norra valkrets, innefattande Vadsbo, Kåkinds, Valle, Kinne och Kinnefjärdings härad samt städerna Mariestad, Sköfde, Hjo och Lidköping;
34. Skaraborgs läns södra valkrets, innefattande Åse, Viste, Barne, Laske, Källands, Skånings, Vilske, Gudhems, Vartofta och Frökinds härad samt städerna Skara och Falköping;
35. Värmlands läns norra valkrets, innefattande Älfdals och Frykdals härad;
36. Värmlands läns östra valkrets, innefattande Fernebo, Ölme, Visnums, Väse, Nyeds, Kils och Karlstads härad samt städerna Karlstad, Kristinehamn och Filipstad;
37. Värmlands läns västra valkrets, innefattande Grums, Gillbergs, Näs, Nordmarks och Jösse härad;
38. Örebro läns norra valkrets, innefattande Nora och Hjulsjö, Grythytte och Hällefors, Nya Kopparbergs samt Lindes och Ramsbergs bergslag, Fellingsbro, Glanshammars och Örebro härad äfvensom städerna Örebro, Nora och Lindesberg;
39. Örebro läns södra valkrets, innefattande Karlskoga bergslag, Kumla, Grimstens, Hardemo, Edsbergs, Sundbo, Askers och Sköllersta härad samt Askersunds stad;
40. Västmanlands läns östra valkrets, innefattande Torstuna, Simtuna, Öfver-Tjurbo, Väla, Ytter-Tjurbo, Siende, Tuhundra och Norrbo härad samt städerna Västerås och Sala;
41. Västmanlands läns västra valkrets, innefattande Åkerbo härad, Skinnskattebergs och Gamla Norbergs bergslag, Vagnsbro och Snefringe härad samt städerna Arboga och Köping;
42. Kopparbergs läns östra valkrets, innefattande Folkare härad, Hedemora tingslag och Falu domsagas norra tingslag äfvensom städerna Falun, Hedemora och Säter;
43. Kopparbergs läns västra valkrets, innefattande Falu domsagas södra, Västerbergslags samt Näs och Malungs tingslag;

44. Kopparbergs läns norra valkrets, innefattande Gagnefs, Leksands, Rättviks, Mora, Orsa, Älfedals samt Särna och Idre tingslag;
45. Gästriklands valkrets, innefattande Gästriklands östra och Gästriklands västra tingslag samt Gäfle stad;
46. Hälsinglands södra valkrets, innefattande Bollnäs och Ala tingslag samt Söderhamns stad;
47. Hälsinglands norra valkrets, innefattande Ljusdals, Arbrå och Järfös, Enångers, Forsa, Bergsjö och Delsbo tingslag samt Hudiksvalls stad;
48. Medelpads valkrets, innefattande Selångers, Tuna, Torps, Njurunda, Sköns, Indals och Ljustorps tingslag samt Sundsvalls stad;
49. Angermanlands södra valkrets, innefattande Säbrå, Stigsjö, Viksjö, Häggdangers, Gudmundrå, Högsjö och Hemsö kommuner, Boteå, Sollefteå, Regele och Ramsele tingslag samt Härnösands stad;
50. Angermanlands norra valkrets, innefattande Nora, Bjarträ och Skogs kommuner, Nätra, Nordingrå samt Själevads och Arnäs tingslag äfvensom Örnköldsviks stad;
51. Jämtlands läns södra valkrets, innefattande Svegs, Hede, Bergs, Ragunda samt Refsunds, Brunflo och Näs tingslag äfvensom Östersunds stad;
52. Jämtlands läns norra valkrets, innefattande Sunne, Ovikens, Hallens, Undersäkers, Offerdals, Rödöns, Lits och Hammerdals tingslag;
53. Västerbottens läns södra valkrets, innefattande Nordmalings och Bjurholms, Umeå, Degerfors, Lycksele lappmarks och Åsele lappmarks tingslag samt Umeå stad;
54. Västerbottens läns norra valkrets, innefattande Nysätra, Burträsk, Skellefteå samt Norsjö och Malå tingslag äfvensom Skellefteå stad;
55. Norrbottens läns södra valkrets, innefattande Piteå, Älfsby, Arvidsjaur lappmarks, Arjeplogs lappmarks, Neder-Luleå, Öfver-Luleå samt Jockmocks lappmarks tingslag äfvensom Piteå och Luleå städer;
56. Norrbottens läns norra valkrets, innefattande Råneå, Neder-Kalix, Öfver-Kalix, Gällivare lappmarks, Juckasjärvi lappmarks, Enontekis lappmarks, Pajala, Korpilombolo, Öfver-Torneå samt Neder-Torneå och Karl Gustafs tingslag jämte Haparanda stad.

Om valdistrikt och om valnämnd.**19 §.**

I valkrets, som innefattar flera kommuner, förrättas val kommunvis, därvid hvarje kommun bildar ett valdistrikt; dock att kommun, som till följd af folkmängdens storlek, samfärdsförhållandena eller andra orsaker finnes icke lämpligen böra utgöra ett enda valdistrikt, må delas i två eller flera. Höra på landet delar af samma kommun till olika valkretsar, bildar hvarje del ett valdistrikt.

Valkrets, som består af en stad eller del af stad, bildar ett valdistrikt; dock må, där så finnes lämpligt, sådan valkrets delas i två eller flera valdistrikt.

20 §.

1. Vill någon i kommunen eller, beträffande stad, som är delad i valkretsar, i valkretsen boende och till deltagande i riksdagsmannaval berättigad väcka förslag om sådan delning af valdistrikt, som i 19 § sägs, eller om upphäfvande af eller ändring i redan skedd delning, göra framställning till Konungens befallningshafvande. Ej må framställningen bifallas med mindre yttrande inhämtats från kommunalstämma eller i stad magistrat och stadsfullmäktige. Skall kommun på landet delas, må delar af samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valdistrikt. I beslut om delning af valdistriktet skall jämväl angifvas tiden för beslutets ikraftträdande, och varde beslutet af Konungens befallningshafvande kungjordt.

2. Öfver beslut som i 1 mom. afses, må besvär anföras i den ordning, som är bestämd för öfverklagande af Konungens befallningshafvandes utslag i mål, hvilka bedömas efter förordningarna om kommunalstyrelse.

21 §.

För hvarje valdistrikt å landet skall finnas en valnämnd af fem inom distriktet boende personer. Ordförande i denna nämnd jämte suppleant för honom förordnar Konungens befallningshafvande årligen före februari

månads utgång. De fyra ledamöterna jämte två suppleanter väljas å första ordinarie kommunalstämma hvarje år i den ordning, som om nämndemansval är stadgad. Det åligger kommunalstämmans ordförande att ofördröjligen utan lösen låta tillstålla en hvar af de valda ledamöterna och suppleanterna i valnämnden ett utdrag af stämmoprotokollet, i hvad dem rör. Om de personers namn och bostad, som blifvit till ordförande och suppleant för honom utsedda, låter Konungens befallningshafvande i länskungörelserna meddela underrättelse.

22 §.

I valnämnden skola minst två ledamöter utom ordföranden vara närvarande. Såsom nämndens beslut gäller den mening, om hvilken de flesta röstande sig förena, eller, vid lika rösttal, den mening ordföranden biträder.

Vid valnämndens sammanträden föres protokoll af ordföranden.

23 §.

Af kommunalstämma lämnadt uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan afsäga sig, än ämbets- eller tjänsteman, som af sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som uppnått sextio års ålder; samt den, hvilken eljest uppgifver hinder, som af stämman godkännes.

24 §.

Menar någon, att val af ledamot eller suppleant i valnämnd icke skett i laga ordning, eller vill någon klaga däröfver att af honom gjord afsägelse af uppdrag, som i 23 § afses, icke godkänts, äge han att hos Konungens befallningshafvande anföra besvär före klockan 12 å femtonde dagen, i förra fallet från den dag, då valet hölls, och i senare fallet från den dag, då det beslut meddelades, däri rättelse sökes; och må öfver Konungens befallningshafvandes utslag i sådant mål klagan ej föras.

Om röstlängd.

25 §.

För hvarje valdistrikt skall röstlängd upprättas, på landet och i stad, där magistrat ej finnes, af den tjänsteman, som verkställer debitering af utskylderna till kronan, samt i annan stad af magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro för nämnda debitering förordnade, af dessa under magistratens inseende.

26 §.

Röstlängd upprättas före den 25 juni hvarje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla manliga invånare inom valdistriktet, hvilkas ålder vid årets början ej understiger tjugufyra år. Enhvar sådan person, om hvilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något af hvad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att den, som icke varit i kommunen mantalsskrifven å sådan tid, att han under sistförflutna kalenderåret skolat därstädes erlagga utskylder, ej må upptagas såsom röstberättigad, med mindre af tillgängliga handlingar framgår eller eljest styrkes, att honom i hans mantalsskrifningsort påförda, sistnämnda år till betalning förfallna utskylder blifvit erlagda eller att han icke detta år haft att erlagga några sådana utskylder.

Närmare föreskrifter i afseende å röstlängdens upprättande så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas af Konungen.

27 §.

Senast den 25 juni skall röstlängd vara afsänd eller afämnad för landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten, där denna ej själf verkställt upprättandet.

28 §.

Från och med den 3 till och med den 9 juli skall röstlängden vara å lämpligt ställe inom valdistriktet under behörig tillsyn framlagd för

granskning. Det åligger valnämndens ordförande eller magistraten att ej mindre senast den 25 juni kungöra, på sätt i 29 § sägs, tid och ställe för framläggandet än äfven ofördröjligen till enhvar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angifvande af den eller de omständigheter, på grund hvaraf han från rösträtt uteslutits. Till dem, hvilka åtnjuta fattigunderstöd eller sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, hvarom i denna § förmäles, skall jämväl angifvas tiden, inom hvilken anmärkning mot röstlängd för att upptagas till pröfning bör, jämlikt 30 § här nedan, vara till valnämndens ordförande eller magistraten inlämnad, samt tid och ställe för pröfning enligt 33 § af sålunda gjorda anmärkningar.

29 §.

Kungörelse samt underrättelse, hvarom i 28 § förmäles, skola affattas enligt formulär 1 och 2 vid denna lag. Blanketter till nämnda underrättelse tillhandahållas vederbörande af Konungens befallningshafvande.

Kungörelsen skall uppläsas i kyrkan och, där så kan ske, i ortstidningar införas.

30 §.

Vill någon, hvilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen affattade och åtföljda af de bevis han vill åberopa, ingifva till valnämndens ordförande eller magistraten sist den 15 juli före klockan tolf på dagen.

31 §.

Har någon i rätt tid gjort anmärkning däremot, att annan i röstlängden upptagits såsom röstberättigad, skall härom till denne af valnämndens ordförande eller magistraten ofördröjligen med allmänna posten sändas underrättelse med angifvande af dagen för anmärkningens pröfning. Blanketter till sådan underrättelse, affattade i öfverensstämmelse med for-

mulär 3 vid denna lag, skola af Konungens befallningshafvande hållas vederbörande till handa.

32 §.

Varder anmärkning ej ingifven inom föreskrifven tid, kommer den ej under pröfning.

33 §.

Den 25 juli eller, om söndag då infaller, nästa dag sammanträder på landet för hvarje valdistrikt valnämnden för pröfning af de mot röstlängden framställda anmärkningar. Samma lag vare i stad för magistraten, dock att sammanträde, som skulle hållas å måndag, i stället äger rum nästa dag. Sammanträdet skall börja klockan 10 förmiddagen, och vare förhandlingarna offentliga.

Sedan vid sammanträdet tillfälle lämnats till bemötande af gjorda anmärkningar med rätt för den, mot hvilkens rösträtt anmärkning blifvit enligt 30 § framställd, att åberopa jämväl omständigheter, som inträffat efter den 15 juli, skall valnämnden eller magistraten öfver hvarje i behörig tid framställd anmärkning omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling afkunna beslut, som, med angifvande i korthet af skälen därför, tecknas å den pröfvade anmärkningsskriften.

I röstlängden införas de rättelser, som af dessa beslut föranledas.

Röstlängden, sålunda rättad, underskrifves af valnämnden eller magistraten. Har anmärkning mot röstlängden ej inom behörig tid framställts, varde intyg därom af valnämndens ordförande eller magistraten tecknad å längden.

34 §.

1. Vill någon klaga öfver beslut, som i 33 § sägs, göra härom anmälan hos valnämndens ordförande eller magistraten genast eller sist å tredje dagen från den dag, då beslutet afkunnades, och ingifve sina besvär till Konungens befallningshafvande sist före klockan 12 å tionde dagen från sistnämnda dag.

Det åligger valnämndens ordförande eller magistraten att, då anmälan om besvär sker, därom göra anteckning vid beslutet å anmärkningsskriften samt att, sedan den för anmälan bestämda tid utlupit, ofördröjligen insända till Konungens befallningshafvande utdrag af röstlängden i

de delar, som angå besvär, hvarom anmälan skett, äfvensom handlingarna rörande dessa besvär.

2. Afse besvären annan än klaganden, skola de ingifvas i två exemplar; och vare i sådant fall klaganden skyldig att genast åter uttaga det ena exemplaret af de ingifna besvärshandlingarna och låta det tillställas den, som besvären afse, samt inom den tid af minst två, högst tio dagar, som Konungens befallningshafvande efter omständigheterna i hvarje särskildt fall bestämmer, till Konungens befallningshafvande inkomma med bevis om dagen för delgifningen.

35 §.

Göres ej anmälan, som i 34 § 1 mom. sägs, eller ingifvas ej besvären inom föreskrifven tid, eller inkommer ej bevis, som i 34 § 2 mom. sägs, inom därför bestämd tid, varda besvären ej upptagna till pröfning.

36 §.

Har före utgången af den för ingifvande af delgifningsbevis bestämda tid klaganden låtit besvärshandlingarna tillställas den, som besvären afse, äge denne tillfälle att inom den tid af minst två, högst tio dagar, som Konungens befallningshafvande utsätter, räknad från dagen för handlingarnas delgifning, till Konungens befallningshafvande inkomma med förklaring.

37 §.

Hvad i afseende å besvärshandlingars delgifning och ingifvande af bevis därom samt förklarings afgifvande bör iakttagas så ock påföljden för försummelse att i rätt tid inkomma med delgifningsbevis skall tecknas på besvärsskriften.

38 §.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna afgöras, teckne Konungens befallningshafvande å besvärshandlingarna sitt beslut och åter-sände handlingarna till valnämndens ordförande eller magistraten. De

rättelser, som af Konungens befallningshafvandes beslut föranledas, skola af ordföranden eller magistraten i röstlängden införas.

Ej må besvärshandlingar till part återställas.

39 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär öfver valförrättning, vid hvilken beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

40 §.

Har emot röstlängd, som blifvit i föreskrifven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning af framställd anmärkning beslut gifvits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände den röstlängd vid riksdagsmannaval, som därefter, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, hålles, till ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.

Har på klagan, som i samband med besvär öfver valförrättning blifvit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, ehvad felaktigheten ländt till förrättningens upphäfvande eller ej, Konungens befallningshafvande i längden införa de af beslutet föranledda rättelser.

41 §.

Ej må vid klagan öfver beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden eller magistraten varit i laga ordning företedda.

Om valets kungörande och förrättande.

42 §.

Valförrättare vare på landet valnämnden; i stad, som utgör ett valdistrikt, magistraten; och i annan stad magistratens deputerade, hvarom i 71 § här nedan sägs.

43 §.

När val till andra kammaren skall äga rum, låte Konungens befallningshafvande därom i god tid förut utgå kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar. I kungörelsen upptages antalet af dem, som skola väljas inom valkretsen, och utsättes, utom dag och tid för valet, valstället inom hvarje valdistrikt samt tid och ställe för rösternas sammanräknande. Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 55 § åligger valförrättare, att ofördröjligen till Konungens befallningshafvande insända valkuvert, valprotokoll och röstlängd.

44 §.

Då nya val i hela riket till andra kammaren böra äga rum, skola i stad, som bildar mer än en valkrets, val förrättas samtidigt i alla valkretsar.

45 §.

Valet äger rum inför öppna dörrar. Ej må därvid tal hållas, eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom vallokalen.

Det åligger de närvarande att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som valförrättaren för ordningens upprätthållande och valförrättningens behöriga fortgång finner skäl meddela. Uppstår oordning, som ej kan afstyras, äge valförrättaren att afbryta förrättningen.

I vallokal skall exemplar af denna lag finnas anslaget.

46 §.

Valet skall börja klockan 9 förmiddagen och fortgå till klockan 2 eftermiddagen samt därefter fortsättas å landet från klockan 6 till klockan 8 och i stad från klockan 5 till klockan 9 eftermiddagen.

Hvad nu är stadgadt utgöre ej hinder för Konungens befallningshafvande att för valdistrikt, där så finnes nödigt, utsträcka valtiden.

I hvarje fall skall dock, där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom valdistriktet, uppehåll göras för den tid gudstjänsten pågår.

47 §.

Vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöfver det antal riksdagsmän valet afser. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet riksdagsmän, afse själfva riksdagsmannavalet och de öfriga allenast val af efterträdare åt afgången riksdagsman. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse själfva riksdagsmannavalet.

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift på den eller de utseddes namn, titel eller yrke och hemvist så ock den beteckning i öfrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, hvem eller hvilka åsyftas.

48 §.

Valsedlarna aflämnas i kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, hvilka vid förrättningen tillhandahållas. Innan valkuvert utlämnas, skall valförrättaren därå intrycka en stämpel, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

49 §.

En hvar, som anmäler sig till valet, erhåller vid valbordet ett valkuvert.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighets bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnad att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka öfver att valmans förehavande där ej må af någon kunna iakttagas.

Efter det valmannen vid någon af omförmälta särskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, öfverlämnar han utan dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden. Sedan denne förvissat sig om, att den, som vill rösta, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och tillsett, att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang hvarmed i röstlängden vid den röstades namn göres anteckning, att rösträtten utöfvats.

50 §.

Valman, som på grund af kroppsligt fel är oförmögen att i föreskrifven ordning afgifva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själf därtill utser.

51 §.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, sin rösträtt utöfva. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

52 §.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, valförrättaren inför öppna dörrar förvissa sig om att sigillen äro obrutna.

53 §.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att aflämna sina valsedlar.

54 §.

När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas oöppnade. I det protokoll, som i öfverensstämmelse med det vid denna lag fogade formulär 4 med därå gjorda anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet af de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet.

Valkuverten inläggas härefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet aftryckas.

55 §.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats af ordföranden och två af de närvarande, afslutas valförrättningen med tillkännagifvande af tid och ställe, som blifvit utsatt för rösternas sammanräknande.

Valförrättaren insände därefter ofördröjligen till Konungens befallningshafvande valkuverten, valprotokollet och röstlängden.

Om rösternas sammanräknande och valets afslutande.

56 §.

Det åligger Konungens befallningshafvande att i god tid före röstsammanräknandet tillse, att valkuvert, valprotokoll och röstlängd inkommit från alla valdistrikt, samt, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra hvad som felas.

57 §.

Å utsatt tid och ställe verkställs af Konungens befallningshafvande inför öppna dörrar sammanräknandet af de vid valet afgifna röster.

Protokollen öfver röstningen granskas hvar för sig, och sigillen å omslaget till de vid hvarje protokoll fogade valsedlar jämföras med de sigill, som äro å protokollet aftryckta. Förekommer därvid ej skäligen anledning, att omslaget efter tillslutningen blifvit öppnadt, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbadt, och de däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

58 §.

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten upplästs samt valsedlarna uttagits ur valkuverten och granskats, pröfve Konungens befallningshafvande valsedlarnas giltighet och meddele de beslut, hvartill valsedlarna och protokollen må gifva anledning.

59 §.

Ogill är valsedel:
till hvilken användts annat än hvitt papper;
å hvilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med afsikt där anbragt;
hvilken upptager partibeteckning å annat ställe än ofvanför namnen.
Finnas i ett valkuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

60 §.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt.

Finnas å valsedel flera namn än som enligt 47 § är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga.

Valsedel, som lyder å färre namn än det antal riksdagsmän valet afser, vare ändock giltig.

61 §.

Rösterna sammanräknas och valets utgång bestämmes enligt de i 7, 8 och 10 §§ angifna grunder.

62 §.

Hafva vid valet riksdagsmän icke blifvit till föreskrifvet antal utsedda, anställas genast nytt val för besättande af den eller de återstående platserna.

63 §.

Vid förrättningen låte Konungens befallningshafvande föra protokoll, i hvilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar afgifvits i hvarje valdistrikt, de olika grupper, i hvilka valsedlarna blifvit ordnade, antalet giltiga valsedlar i hvarje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, hvilken inom hvarje grupp blifvit bestämd, partigruppernas rösttal, de öfriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen af platserna mellan grupperna, det antal platser, som tilldelats hvarje grupp, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända hvar för sig, i omslag, hvilka, innan förrättningen afslutas, förses med minst två närvarandes sigill, hvarom anteckning sker i protokollet. De sålunda inlagda valsedlarna skola jämte de anteckningar, hvilka, på sätt i 7 § sägs, blifvit vid valet förda, förvaras intill utgången af den tid, för hvilken valet gäller.

64 §.

Kan förrättningen icke på en dag bringas till slut, eller varder eljest nödigt att densamma uppskjuta eller afbryta, skola alla valsedlar inläggas i omslag, hvilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrättningen ej ånyo företagas, innan de närvarande förvissat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

65 §.

Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning af valprotokollet. Med protokollets uppläsning är valförrättningen afslutad.

66 §.

Fullmakt för vald riksdagsman utfärdas af Konungens befallningshafvande. Sådan fullmakt skall hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den ..... (dag, månad, år) ..... hållits i ..... (valkretsens namn) har» N. N. »blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens andra kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år.....»); »hvarom detta ländet till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

67 §.

Har någon, som blifvit vald till riksdagsman, afsagt sig uppdraget, och pröfvas afsägelsen giltig, då skall Konungens befallningshafvande ofördröjligen vid offentlig förrättning så kungjord, som i 14 § sägs, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i 9 § angifna grunder. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den afgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Samma lag vare, då riksdagsman eljest afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald.

Efter sammanräkningens afslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

68 §.

Vid förrättning, som i nästföregående § afses, skall Konungens befallningshafvande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt hvilken på grund därpå skall inträda i den afgångnes ställe. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshafvande omedelbart fullmakt för den sålunda utsedde.

Sådan fullmakt skall vara af följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens andra kammare för ..... (valkretsens namn) för en tid af tre år, räknade

från och med den 1 januari år .....» (eller om den afgångne utsetts först efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år .....»), »men denna plats blifvit ledig, har vid förrättning enligt 67 § af lagen om val till Riksdagen» N. N. »blifvit utsedd att inträda såsom ledamot af nämnda kammare för tiden till den 1 januari år .....» (eller om förrättningen hållits före treårsperiodens början: »för sagda tid»); »hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

69 §.

Finnes i fall, som i 67 § afses, å där omförmälta valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den afgångnes ställe, då skall nytt val anställas för besättande af den lediga platsen.

Samma lag vare, där fel, som på besvär öfver den omedelbara utgången af valet förklarats hafva förelupit, är sådant att det ej kan afgöras, hvem som bör inträda i den afgångnes ställe.

Allmänna bestämmelser.

70 §.

Hvad ofvan är stadgadt i afseende å magistrat vare i stad, där magistrat ej finnes, gällande om den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse.

71 §.

Äro i stad flera valdistrikt, skall magistraten för hvarje valdistrikt utse tre eller flera deputerade att vara valförrättare i distriktet. Af dessa förer den främste ordet. Protokollet öfver valförrättningen föres af den, magistraten därtill utsett.

Till deputerad må i fall af behof utses den, som eljest ej tillhör magistraten.

72 §.

Om besvär öfver val till andra kammaren är stadgadt i riksdagsordningen.

73 §.

I de ärenden rörande val till andra kammaren, hvarom i denna lag förmäles, må det vara enhvar tillåtet att, under iakttagande af behörig tid och ordning, på eget äfventyr till myndighet insända handlingar i betaldt bref med allmänna posten; dock att hvad sålunda är stadgadt ej äger tillämpning i fråga om besvär.

74 §.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då anmärkning mot röstlängd, som i 30 § sägs, sist bör framställas eller då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må anmärkningen framställas eller åtgärden vidtagas å nästa söckendag.

75 §.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja att de anordningar, som i 49 § afses, ordentligen verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar så ock de af denna lag föranledda utgifter för valkuvert och stämplor äfvensom kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, skola gäldas af kommunerna, hvilka jämväl hafva att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Formulär 1.

Formulär till kungörelse om framläggande af röstlängd.

Kungörelse.

Härmed tillkännagifves, att röstlängd till efterrättelse vid val till Riksdagens andra kammare i N. N. valdistrikt finnes under tiden från och med den 3 till och med den 9 juli framlagd i — — —¹⁾ för att där vara för granskning tillgänglig; och erinras tillika, att den, hvilken röst-rätt enligt denna längd ej tillkommer, men som för sig vill påstå sådan rätt, eller den, som anser, att annan icke må vara i längden upptagen såsom röstberättigad, äger att sina anmärkningar, skriftligen affattade och åtföljda af de bevis han vill åberopa, ingifva till — — —²⁾ sist å . . .³⁾ dagen den —³⁾ juli före klockan 12 på dagen, äfvensom att pröfning af de mot röstlängden framställda anmärkningar äger rum i — — —⁴⁾ . . .⁵⁾ dagen den — — —⁵⁾

Ort och tid.

Underskrift.

Anvisningar:

¹⁾ Här angifves den lokal, i hvilken röstlängden kommer att framläggas. Vid bestämmande af lokal iakttages, att behörig tillsyn öfver längden må kunna å det angifna stället utöfvas till förekommande af att eljest anteckning i längden skulle af någon kunna verkställas.

²⁾ Valnämndens ordförande, magistrat eller stadsstyrelse.

³⁾ Här utsättes med angifvande af veckodag och datum den tid, inom hvilken anmärkningarna sist skola vara ingifna; det är den 15 juli eller, om söndag då infaller, näst påföljande söckendag.

⁴⁾ Sockenstuga, rådhus eller annan lämplig lokal.

⁵⁾ Här utsättes med angifvande af veckodag och datum den för anmärkningars pröfning bestämda tid, som är den 25 juli eller, om söndag då infaller, näst påföljande söckendag.

Formulär 3.

Formulär till underrättelse enligt 31 §.

Härigenom varder Eder till kännedom meddeladt: att i rätt tid anmärkning . . . framställts däremot, att i den röstlängd, som detta år upprättats för att i N. N. valdistrikt tjäna till efterrättelse vid val till Riksdagens andra kammare, Ni upptagits såsom röstberättigad; samt att anmärkning . . . afse. att — — — — —

Pröfning af anmärkning . . . äger rum i — — —¹⁾ . . .²⁾ dagen den —²⁾ juli med början kl. 10 förmiddagen, då tillfälle lämnas Eder att bemöta anmärkning . . .

Poststämpelns datum.

Underskrift.

Anvisningar:

¹⁾ Vederbörande lokal.

²⁾ Här utsättes med angifvande af veckodag och datum den för anmärkningars pröfning bestämda tid, som är den 25 juli eller, om söndag då infaller, näst påföljande söckendag.

Anvisningar:

- 1) Har valet till följd af gudstjänst ej kunnat börja å bestämd tid, varde det här anmärkt.
- 2) Här angifves tiden, hvarunder uppehåll i förrättningen, äfven på grund af gudstjänst, ägt rum.
- 3) Antalet.
- 4) Har någon förvägrats att utöfva rösträtt, varde det, med tydligt angifvande af personens namn och orsaken till denna vägran, här anmärkt.
- 5) Antalet, som skall vara minst två.
- 6) Här upptages hvad i öfrigt förekommit af beskaffenhet att bära i protokollet antecknas.

Bilaga.

Tabell, utvisande folkmängden i valkretsarna för val till andra kammaren och antalet riksdagsmän för hvarje valkrets.

V a l k r e t s a r . (Län och antal riksdagsmän efter länsfolkmängden ¹).	Folkmängd d. ³¹ / ₁₂ 1905.	Antal riks- dagsmän efter valkvoten + öfverskotts- tal.	Hela antalet riksdags- män.
<i>Stockholms stad (14 riksdagsmän, 14 + 2,191).</i>			
1. Stockholms stads första	158,477	6 + 20,350	7
2. Stockholms stads andra	166,011	7 + 4,862	7
<i>Stockholms län (8 riksdagsmän, 8 + 8,158).</i>			
3. Stockholms läns södra	112,749	4 + 20,664	5
4. Stockholms läns norra	79,579	3 + 10,515	3
<i>Uppsala län (5 riksdagsmän, 5 + 10,504).</i>			
5. Uppsala län	125,610	5 + 10,504	5
<i>Södermanlands län (7 riksdagsmän, 7 + 8,427).</i>			
6. Södermanlands läns norra	68,248	2 + 22,206	3
7. Södermanlands läns södra	101,328	4 + 9,243	4
<i>Östergötlands län (12 riksdagsmän, 12 + 11,166).</i>			
8. Östergötlands läns norra	97,648	4 + 5,563	4
9. Norrköping och Linköping	71,596	3 + 2,532	3
10. Östergötlands läns södra	118,177	5 + 3,071	5
<i>Jönköpings län (9 riksdagsmän, 8 + 22,007).</i>			
11. Jönköpings läns östra	87,791	3 + 18,727	4
12. Jönköpings läns västra	118,386	5 + 3,280	5

¹) Jämlikt förslaget har Gottlands län tillagts 3 och Jämtlands län 6 riksdagsmän, ehuru deras folkmängd ej berättigar till så stort antal. — Efter uppgiften om antalet riksdagsmän angifves det antal gånger, valkvoten (fördelningstalet) går jämnt upp i länets folkmängd, + öfverskottstalet. Valkvoten, $\frac{1}{15}$ af folkmängden, är 23,021²⁴.

V a l k r e t s a r. (Län och antal riksdagsmän efter länsfolkmängden).	Folkmängd d. 31/12 1905.	Antal riks- dagsmän efter valkvoten + öfverakotts- tal.	Hela antalet riksdags- män.
<i>Kronobergs län</i> (7 riksdagsmän, 6 + 19,428).			
13. Kronobergs läns östra	89,755	3 + 20,691	4
14. Kronobergs läns västra	67,800	2 + 21,758	3
<i>Kalmar län</i> (10 riksdagsmän, 9 + 19,685).			
15. Kalmar läns norra	90,914	3 + 21,850	4
16. Kalmar läns södra	135,962	5 + 20,856	6
<i>Gottlands län</i> (3 riksdagsmän, 2 + 7,357).			
17. Gottlands län	53,399	2 + 7,357	3
<i>Blekinge län</i> (6 riksdagsmän, 6 + 10,628).			
18. Blekinge län	148,755	6 + 10,628	6
<i>Kristianstads län</i> (10 riksdagsmän, 9 + 12,913).			
19. Kristianstads läns nordvästra	115,515	5 + 409	5
20. Kristianstads läns sydöstra	104,589	4 + 12,504	5
<i>Malmöhus läns landstingsområde</i> (16 riksdagsmän, 15 + 13,177).			
21. Malmöhus läns norra	82,459	3 + 13,395	4
22. Malmöhus läns mellersta	110,639	4 + 18,554	5
23. Malmöhus läns södra	100,914	4 + 8,829	4
24. Städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund	64,484	2 + 18,442	3
<i>Malmö stad</i> (3 riksdagsmän, 3 + 3,395).			
25. Malmö stad	72,459	3 + 3,395	3
<i>Hallands län</i> (6 riksdagsmän, 6 + 5,321).			
26. Hallands län	143,448	6 + 5,321	6
<i>Göteborgs och Bohus läns landstingsområde</i> (9 riksdagsmän, 8 + 19,947).			
27. Göteborgs och Bohus läns södra	110,299	4 + 18,214	5
28. Göteborgs och Bohus läns norra	93,818	4 + 1,733	4

V a l k r e t s a r. (Län och antal riksdagsmän efter länsfolkmängden).	Folkmängd d. 31 ¹² 1905.	Antal riksdagsmän efter valkvoten + öfverskottstal.	Hela antalet riksdags- män.
<i>Göteborgs stad</i> (7 riksdagsmän, 6+14,876).			
29. Göteborgs stad	153,003	6 + 14,876	7
<i>Älfsborgs län</i> (12 riksdagsmän, 12+4,105).			
30. Älfsborgs läns norra	70,486	3 + 1,422	3
31. Älfsborgs läns mellersta	91,029	3 + 21,965	4
32. Älfsborgs läns södra	118,845	5 + 3,739	5
<i>Skaraborgs län</i> (10 riksdagsmän, 10+9,108).			
33. Skaraborgs läns norra	115,403	5 + 297	5
34. Skaraborgs läns södra	123,917	5 + 8,811	5
<i>Värmlands län</i> (11 riksdagsmän, 11+1,908).			
35. Värmlands läns norra	65,841	2 + 19,799	3
36. Värmlands läns östra	97,452	4 + 5,367	4
37. Värmlands läns västra	91,849	3 + 22,785	4
<i>Örebro län</i> (9 riksdagsmän, 8+15,917).			
38. Örebro läns norra	107,360	4 + 15,275	5
39. Örebro läns södra	92,727	4 + 642	4
<i>Västmanlands län</i> (6 riksdagsmän, 6+10,923).			
40. Västmanlands läns östra	74,743	3 + 5,679	3
41. Västmanlands läns västra	74,307	3 + 5,243	3
<i>Kopparbergs län</i> (10 riksdagsmän, 9+16,702).			
42. Kopparbergs läns östra	70,756	3 + 1,692	3
43. Kopparbergs läns västra	82,106	3 + 13,042	4
44. Kopparbergs läns norra	71,031	3 + 1,967	3
<i>Gästriklands län</i> (11 riksdagsmän, 10+15,941).			
45. Gästriklands	98,095	4 + 6,010	4
46. Hälsinglands södra	65,062	2 + 19,020	3
47. Hälsinglands norra	82,996	3 + 13,932	4

V a l k r e t s a r. (Län och antal riksdagsmän efter länsfolkmängden).	Folkmängd d. 31/12 1905.	Antal riks- dagsmän efter valkvoten + öfverskotts- tal.	Hela antalet riksdags- män.
<i>Västernorrlands län</i> (10 riksdagsmän, 10 + 10,661).			
48. Medelpad	95,971	4 + 3,886	4
49. Ångermanlands södra	80,376	3 + 11,312	3
50. Ångermanlands norra	64,526	2 + 18,484	3
<i>Jämtlands län</i> (6 riksdagsmän, 4 + 21,144).			
51. Jämtlands läns södra	57,444	2 + 11,402	3
52. Jämtlands läns norra	55,785	2 + 9,743	3
<i>Västerbottens län</i> (7 riksdagsmän, 6 + 14,619).			
53. Västerbottens läns södra	85,981	3 + 16,917	4
54. Västerbottens läns norra	66,765	2 + 20,723	3
<i>Norrbottnens län</i> (6 riksdagsmän, 6 + 12,093).			
55. Norrbottens läns södra	77,142	3 + 8,078	3
56. Norrbottens läns norra	73,078	3 + 4,014	3